

NATURA 2000 IN VLAANDEREN

Een schakel in een Europees netwerk

INHOUDSTAFEL

- 2 Een groeiende Europese inzet voor het natuurbehoud
- 4 Twee richtlijnen met één gezamenlijk doel
- 6 Natura 2000: een uitdaging van formaat!
- 10 De Habitatrichtlijn als hoeksteen
- 11 De aanduiding en afbakening van Natura 2000-gebieden
- 22 Van woorden tot daden: Het behoud en het beheer van de geselecteerde gebieden
  - 1. De bescherming van de gebieden: instandhoudingsmaatregelen
  - 2. Het tegengaan van verslechtering en verstoring
  - 3. De beoordeling van nieuwe plannen en projecten
  - 4. En wat als een project toch moet doorgaan ?
- 32 Bescherming in Vlaanderen: met vallen en opstaan
- 37 Soorten binnen en buiten Natura 2000
- 39 De finale stap: de integratie van de twee richtlijnen
- 40 Het huiswerk van de lidstaten
- 44 Mogelijke financieringskanalen van de EU
- 46 Veel gestelde vragen over Natura 2000
- 48 Bijlagen
  - Definities uit de Habitatrichtlijn
  - Habitats aanwezig in Vlaanderen
  - Soorten aanwezig in Vlaanderen
  - Mogelijke financieringskanalen van de Europese Unie
  - Publikaties – websites – adressen

1 Habitats zijn terrestrische (landgebonden) of aquatische (watergebonden) leefgebieden van soorten die zich door hun eigen geografische (aardrijkskundige) en ecologische (natuurlijke) kenmerken onderscheiden.

2 In 1979 gepubliceerd met 181 soorten in de bijlage. Sindsdien werden er 8 soorten toegevoegd en 1 soort geschrapt.

3 Endemisch : die nergens anders voorkomen

4 België, Denemarken, Duitsland, Finland, Frankrijk, Griekenland, Ierland, Italië, Luxemburg, Nederland, Oostenrijk, Portugal, Spanje, Verenigd Koninkrijk en Zweden

5 Beheer van « Natura 2000 »-gebieden – De bepalingen van artikel 6 van de Habitatrichtlijn (Richtlijn 92/43/EEG). Europese Commissie – DG Milieu. April 2000

6 Verordening (EG) nr. 1257/1999 van de Raad van 17 mei 1999 inzake steun voor plattelandsontwikkeling uit het Europees Oriëntatie- en Garantiefonds voor de Landbouw (EOGFL) en tot wijziging en instelling van een aantal verordeningen.

7 Het toekennen van een label aan hout afkomstig uit duurzaam beheerde bossen. Het meest verspreide label is het FSC-label van de internationale Forest Stewardship Council. Het wordt o.m. door WWF gepromoot.

8 Richtlijn 85/337 EEG betreffende de milieueffectbeoordeling van bepaalde openbare en particuliere projecten, gewijzigd bij Richtlijn 97/11/EG

9 Verdrag betreffende toegang tot informatie, inspraak bij besluitvorming en toegang tot de rechter inzake milieuaangelegenheden. Dit verdrag werd gesloten in juni 1998 in het Deense Aarhus, met de Europese gemeenschap als één van de verdragspartijen.

10 Decreet betreffende het natuurbehoud en het natuurlijke milieu van 21 oktober 1997, gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad op 10 januari 1998.

11 Kleine landschapselementen zijn lijn- of puntvormige elementen met inbegrip van de bijhorende vegetaties waarvan het uitzicht, de structuur of de aard al dan niet het resultaat zijn van menselijk handelen, en die deel uitmaken van de natuur (vb.: bermen, bomen, houtkanten, hagen, holle wegen, bronnen, poelen, sloten, waterlopen).

12 Het Vlaams Ecologisch Netwerk is een samenhangend en georganiseerd geheel van gebieden van de open ruimte waarin een specifiek beleid inzake het natuurbehoud, gebaseerd op de kenmerken en elementen van het natuurlijk milieu, de onderlinge samenhang tussen de gebieden van de open ruimte en de aanwezige en potentiële natuurwaarden, wordt gevoerd.

13 Geregeld door de artikels 12 en 13 en Bijlage IV van de Habitatrichtlijn

14 Geregeld door artikel 14 en Bijlage V van de Habitatrichtlijn

15 Geregeld door de artikels 15 en 16 van de Habitatrichtlijn

16 Beheer van « Natura 2000 »-gebieden – De bepalingen van artikel 6 van de Habitatrichtlijn (Richtlijn 92/43/EEG). Europese Commissie – DG Milieu. April 2000

17 Verschijnt in de viermaandelijkse Natura 2000 Newsletter en kan geconsulteerd worden op de website van Europa (zie Publicaties – websites – adressen pagina 56)

18 A race to Protect Europe's Natural Heritage – European snapshot report on the status of implementation of the Habitats Directive, WWF European Policy Office, June 2001

19 Structuurfondsen: Is een verzamelnaam voor vier Europese fondsen die een bijdrage willen leveren aan de initiatieven die lidstaten nemen op het vlak van sociale en economische ontwikkeling. De vier fondsen zijn: het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO), het Europees Sociaal Fonds (ESF), de afdeling Oriëntatie van het Europees Oriëntatie- en Garantiefonds voor de Landbouw (EOGFL) en het Financieringsinstrument voor de Oriëntatie van de Visserij (FIOV).

20 Het Cohesiefonds: Dit Europees fonds werd opgericht om de economische en sociale cohesie binnen Europa te versterken door voor de minst welvarende landen deelneming aan de Economische en Monetaire Unie te vergemakkelijken. Het subsidieert milieuprojecten en projecten betreffende de trans-Europese vervoersnetten in die lidstaten waar het BNP per inwoner minder dan 90% van het Europese gemiddelde bedraagt.

21 De resultaten van deze studie zijn te vinden op de website van WWF-Belgium.

15249

Beste lezer,

'Natura 2000' klinkt u misschien vreemd in de oren. Daar moet u zich echter niet voor schamen. Dit Europees netwerk van beschermde gebieden, het langverwachte eindresultaat van de in 1992 door Europa goedgekeurde Habitatrichtlijn, heeft tot nu toe immers niet de belangstelling gekregen die het verdient.

Niet dat er achter de schermen niet aan gewerkt werd... Integendeel, Vlaanderen is één van de weinige gewesten of lidstaten die met de nodige fierheid mag zeggen dat de aanduiding van haar gebieden voor opname in dit netwerk vrijwel afgerond is. Dit was slechts mogelijk dankzij een nauwe samenwerking tussen het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap -afdeling Natuur en afdeling Bos en Groen, het Instituut voor Natuurbehoud (IN), het Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer (IBW) en de terreinbeherende verenigingen. Bovendien wordt hard gesleuteld aan een correcte en volledige omzetting van de richtlijn in Vlaamse wetgeving.

Nu het voorbereidend werk flink opgeschoten is, wordt het tijd om Natura 2000 in het voetlicht te brengen en de lokale overheden en alle betrokken of geïnteresseerde burgers op afdoende wijze te informeren over de enorme uitdaging waarvoor Natura 2000 ons plaatst.

Ik heb WWF en Natuurpunt, twee verenigingen die van meet af aan de implementatie van de Habitatrichtlijn in Vlaanderen helpen promoten, dan ook gevraagd om in samenwerking met Afdeling Natuur een sensibilisatiecampagne rond Natura 2000 uit te werken. Deze brochure is daarvan een belangrijk – zonet essentieel – onderdeel.

Ik hoop van harte dat ze u een beter inzicht zal kunnen geven in de doelstellingen van de Europese natuurbehoudsrichtlijnen en in het proces van de realisatie van het Europees netwerk van Natura 2000-gebieden in Vlaanderen.

Vera Dua
Vlaams Minister van
Leefmilieu en Landbouw

A photograph of a grassy field with scattered trees and a distant treeline under a hazy sky. The foreground is filled with tall, dry grasses in shades of brown and gold. A few small, dark green trees are scattered throughout the field. In the background, a dense line of trees stretches across the horizon under a pale, overcast sky.

Dertien jaar later (in 1992) engageerde Europa zich op een nog veel

**De Habitatrichtlijn
beoogt het behoud
van alle natuurlijke
habitats en soorten
“van communautair belang”**

**soorten
nautair belang"**

Dertien jaar later (in 1992) engageerde Europa zich op een nog veel grotere schaal door het goedkeuren van een tweede richtlijn: de Habitatrichtlijn. Deze beoogt op haar beurt het behoud van alle natuurlijke habitats¹ en soorten (zowel planten als dieren, behalve vogels) 'van communautair belang'. Dit zijn leefgebieden en soorten die in beperkte oppervlakte of aantallen voorkomen of waarvan de aanwezigheid in de wereld en/of de Europese Unie sterk verminderd is. De tabel op pagina 5 vergelijkt de doelstellingen en werking van de twee richtlijnen.

Het heeft echter wel een hele tijd geduurd vooraleer de Europese overheden zich daadwerkelijk gingen interesseren voor de natuur en haar behoud. Een eerste stap in die richting werd gezet in 1973 met het 'Eerste Actieprogramma voor het Leefmilieu' dat de Europese prioriteiten inzake natuurbehoud vastlegde.

De doelstellingen van de Habitatrichtlijn (Artikel 2)

1. Deze richtlijn heeft tot doel bij te dragen tot het waarborgen van de biologische diversiteit door het instandhouden van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna op het Europese grondgebied van de Lidstaten waarop het Verdrag (tot oprichting van de Europese Gemeenschap) van toepassing is.
2. De op grond van deze richtlijn genomen maatregelen beogen de natuurlijke habitats en de wilde dier- en plantensoorten van communautair belang in een gunstige staat van instandhouding te behouden of te herstellen.
3. In de op grond van deze richtlijn genomen maatregelen wordt rekening gehouden met de vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied, en met de regionale en lokale bijzonderheden. ✱

De eerste natuurbehoudswetgeving kwam er in 1979 en was uitsluitend gericht op vogelsoorten. Daarna duurde het nog dertien jaar (tot in 1992) vooraleer ook de habitats en andere soorten de nodige bescherming kregen.

De goedkeuring van deze Habitatrichtlijn vond plaats in hetzelfde jaar als de vermaarde Top van de Aarde in Rio de Janeiro en de ondertekening van de Conventie voor Biodiversiteit.

De grote verdienste van deze richtlijn is zonder twijfel dat ze een Europees netwerk van beschermde gebieden wil creëren, Natura 2000 genaamd, waarbij rekening wordt gehouden met de economische, sociale en culturele belangen. Menselijke activiteiten worden in deze gebieden dus niet uitgesloten, zolang ze het behoud van de daar aanwezige habitats en soorten niet in gevaar brengen !

Verschillende soorten Europese regelgeving

Een **verordening** is direct toe te passen en bindend in de lidstaten zelf.

Een **richtlijn** is bindend wat betreft de te bereiken resultaten, maar de lidstaten bepalen zelf – via een omzetting in eigen wetgeving – de wijze waarop die bereikt worden.

Een **beschikking** is niet wetgevend van aard, maar bindt wel lidstaten of individuen in concrete situaties.

Een **resolutie** is een niet bindende aanbeveling.

Twee richtlijnen met één gezamenlijk doel

Alhoewel beide natuurrichtlijnen met een tijdsinterval van 13 jaar het levenslicht zagen, beogen ze eigenlijk eenzelfde doel, zij het voor een andere doelgroep: de ene wil een afdoende bescherming bieden aan vogelsoorten, de andere aan habitats en planten- en diersoorten (behalve de vogels).

Ook de bepalingen en methodologie vertonen veel gelijkenissen. Zowel de Vogelrichtlijn als de Habitatrichtlijn verplichten de lidstaten er immers toe om op basis van wetenschappelijke criteria 'speciale beschermingszones' af te bakenen, die essentieel zijn voor het voortbestaan van de beoogde habitats en soorten. Na een evaluatie door de Europese Commissie zullen al deze gebieden samen uiteindelijk het Natura 2000-netwerk vormen.

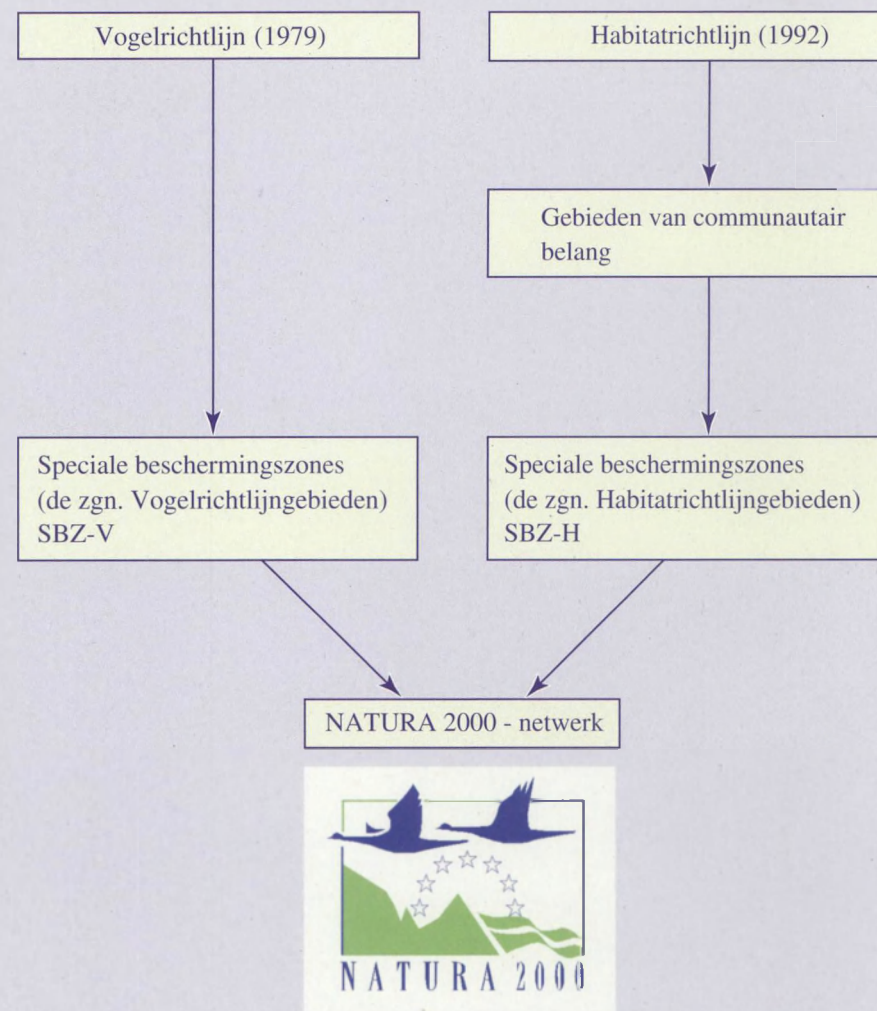
De afbakening van dergelijke gebieden heeft uiteraard slechts zin als ook het beleid op de doelstellingen van de richtlijnen afgestemd is. Dit impliceert dan ook

dat er afdoende "instandhoudingsmaatregelen" (zoals beheersplannen, wetgevingen, beheersovereenkomsten, ...) getroffen moeten worden die tegemoet komen aan de ecologische vereisten van de te beschermen habitats en soorten.

Tevens dient erover gewaakt dat de kwaliteit van de natuurlijke habitats en van de habitats van soorten binnen deze gebieden behouden blijft, en dat er geen externe of interne factoren zijn die nadelige effecten kunnen hebben op de soorten waarvoor deze gebieden aangewezen zijn.

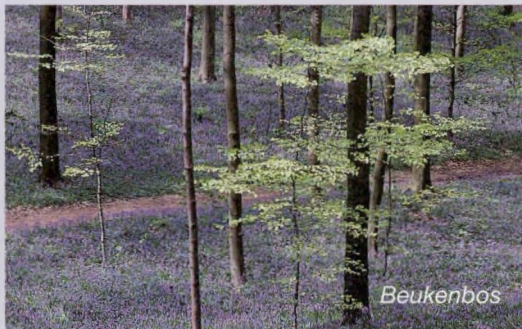
Gezien de analogie tussen de richtlijnen, is er in de Habitatrichtlijn een artikel voorzien dat de beschermingsbepalingen van de Vogelrichtlijn vervangt (zie ook pagina 37). Daardoor genieten alle gebieden afgebakend onder de twee richtlijnen van dezelfde bescherming, wat de harmonisatie van het Natura 2000-netwerk uiteraard ten goede komt.

Schema 1. De opbouw van het Natura 2000-netwerk

Tabel 1. Vergelijking van de twee Europese natuurbehoudsrichtlijnen

	Vogelrichtlijn	Habitatrichtlijn	
Nummer	79/409/EEG	92/43/EEG	
Datum van goedkeuring	2 april 1979	21 mei 1992	
Doelstelling	De bescherming, het beheer en de regulering van alle natuurlijk in het wild levende vogelsoorten en de regeling van hun exploitatie	Het waarborgen van de biologische diversiteit door het instandhouden van de natuurlijke habitats en de wilde fauna (met uitzondering van vogels) en flora	
Van toepassing op	Alle lidstaten van de EU	Alle lidstaten van de EU	
Wat wordt beschermd ?	Alle wilde vogels (ook trekvogels !), hun eieren, nesten en leefgebieden (187 soorten²), vooral soorten die – met uitsterven bedreigd zijn, – gevoelig zijn voor wijzigingen in het leefgebied, – als zeldzaam worden beschouwd (kleine populatie of slechts lokaal voorkomend) – een specifieke habitat hebben	Alle habitats “van communautair belang” (bijna 200) die – met verdwijnen bedreigd zijn – een beperkte verspreiding hebben (wegens achteruitgang of een beperkt areaal) – opmerkelijke voorbeelden zijn van een bio-geografische regio (zie pagina 16)	Alle soorten van “communautair belang” (meer dan 500 planten- en bijna 200 diersoorten, behalve vogels) die – bedreigd zijn (tenzij het de rand van het verspreidingsgebied betreft) – kwetsbaar zijn – zeldzaam zijn (kleine populaties: geografisch gescheiden of versnipperd) – endemisch³ zijn of een belangrijk deel van hun natuurlijk verspreidingsgebied in een lidstaat hebben
	Groenpootruiter	Beukenbos	Otter
Waar van toepassing ?	In speciale beschermingszones: de “Vogelrichtlijngebieden”, en daarbuiten (om vervuiling en verslechtering van de overige woongebieden tegen te gaan)	In speciale beschermingszones: de “Habitatrichtlijngebieden” (voor soorten ook daarbuiten)	
Vormen samen	Het Natura 2000-netwerk		

Natura 2000: een uitdaging van formaat!

De wil om een Europees netwerk van natuurgebieden uit te bouwen, mag op zijn minst als ambitieus omschreven worden. Niet alleen de doelstellingen reiken ver, ook de schaal van uitvoering is niet te onderschatten. De richtlijnen streven er namelijk naar om op het grondgebied van de volledige Europese Unie (15 lidstaten¹ in 2002) de aangeduide gebieden afdoende te beschermen en gepast te beheren, zodat het voortbestaan van de habitats en soorten op lange termijn gegarandeerd wordt.

Maar Natura 2000 zou meer moeten kunnen bereiken: vooral in grote regio's met ernstige socio-economische problemen (plattelandsvlucht, werkloosheid,...) kan Natura 2000 extra ontwikkelingskansen bieden. Natura 2000 wil de natuur immers niet onder een stolp wegbergen en alle socio-economische activiteiten uitsluiten, maar wil integendeel nieuwe vormen van ontwikkeling promoten, die – in tegenstelling tot voorheen – gebaseerd zijn op het stimuleren van de natuurwaarden.

De gangbare modellen van land- en bosbouw, de exploitatie van zeeën en rivieren, mobiliteit,... zullen dus afgestemd

moeten worden op de bescherming van de habitats en soorten. Met andere woorden: een verschuiving naar nieuwe, duurzame natuur- en milieuvriendelijke systemen. Dit is geen vrijblijvende bepaling, maar een reële verplichting voor de lidstaten: het Verdrag van Maastricht stipuleert in artikel 10 immers heel specifiek dat de bescherming van de leefomgeving geïntegreerd moet worden in de andere beleidssectoren. De Habitat- en de Vogelrichtlijn vormen voor deze integratie de twee belangrijkste pijlers.

Dit Natura 2000-netwerk komt zeker niet te vroeg. De achteruitgang van de biodiversiteit laat zich immers zowat overal in Europa en binnen alle groepen organismen voelen (zie tabel 2). Natura 2000 zou dan ook voor een belangrijk aantal Europese habitats en soorten, zoals bijv. de Iberische lynx (*Lynx pardinus*), wel eens de laatste kans op overleving kunnen zijn.

Bovendien is voor Europa een belangrijke rol als scheidsrechter en waakhond weggelegd. De Unie moet erover waken dat haar natuurlijk erfgoed op een afdoende wijze wordt beheerd. Niet alle lidstaten

of gewesten hechten immers evenveel belang aan natuurbehoud, en individuele lidstaten beseffen niet steeds het belang van de habitats en populaties op hun eigen grondgebied of stemmen hun inspanningen te weinig af op die van hun buurlanden. Een Europese inmenging is dus zeker geen overbodige luxe.

Daar komt nog bij dat de Europese Unie de komende jaren nog aan belang zal winnen door haar uitbreiding naar tal van andere Europese landen. Eén van de voorwaarden voor toetreding tot de EU is trouwens dat deze op de dag van toetreding

('Accession day') reeds een eerste lijst van Natura 2000-gebieden kunnen voorleggen.

Het belang van dit Europees natuurnetwerk als voornaamste pijler voor de inspanningen van de Europese gemeenschap op het vlak van het natuurbehoud, werd bovendien nog benadrukt tijdens de Europese top in Göteborg van midden 2001, die zichzelf de ambitieuze doelstelling stelde om de achteruitgang van de biologische diversiteit in de Europese Unie tegen 2010 een halt toe te roepen !

Natura 2000 zou voor veel Europese habitats en soorten, zoals deze Iberische lynx (pardel lynx), wel eens de laatste kans op overleving kunnen zijn.

Tabel 2. Relatief aantal bedreigde¹ soorten in Europa²

	Totaal aantal	Bedreigd (%)
Zoogdieren	250	42
Vogels	520	15
Reptielen	199	45
Amfibieën	71	30
Zoetwatervissen	227	52
Hogere planten	12.500 ³	21

1 Bedreigd: volgens de categorieën van IUCN (the World Conservation Union).

2 In heel Europa, dus niet te verwarren met de cijfers voor de 15 lidstaten van de Europese Unie van p. 2.

3 Schatting.

Bron: World Conservation Monitoring Centre, 1992; Raad van Europa, 1993; European Environmental Agency.

De cijfers bewijzen het: in totaal kende Vlaanderen begin 2001 slechts 21.000 ha beschermde gebieden (natuur- en bosreservaten samen), wat neerkomt op een magere 1,6 % van de totale oppervlakte van het gewest ! Bovendien gaat de biologische diversiteit er sterk op achteruit: zowat een derde van de onderzochte dieren- en plantensoorten wordt in meer of mindere mate bedreigd of is reeds uitgestorven en staat op de zogenaamde Rode Lijsten (zie tabel 3).

**Zowat een derde
van de onderzochte
dier- en plantensoorten
in Vlaanderen
is bedreigd of uitgestorven**

De laatste jaren is Vlaanderen wel aan een belangrijke inhaaloperatie begonnen. Diverse nieuwe instrumenten moeten het tij helpen keren: het Duinen-decreet (1993) en de oprichting van het Duinenfonds, het Natuurdecreet (1997) met de geplande uitbouw van een natuur- en bosstructuur in Vlaanderen tegen 2003 (bestaande uit een Vlaams Ecologisch Netwerk van 125.000 ha en een Integraal Verwevings- en Ondersteunend Netwerk van 150.000 ha), het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (1998) dat de oppervlakte met bestemming natuur- en reser-

De moerasparelmoervlinder is één van de vele soorten die reeds uit Vlaanderen verdwenen zijn. In Wallonië komt deze soort nu nog slechts op enkele plaatsen voor.

vaatgebied met 38.000 ha wil optrekken tegen 2007, de verhoogde budgetten voor terreinaankopen en -beheer, de versnelde erkenning van natuurreservaten, de maatregelen voorzien in het Mestdecreet,...

De goedkeuring van de Habitatrichtlijn heeft deze inhaalbeweging ongetwijfeld een extra elan gegeven. De Europese Commissie heeft de druk om de richtlijn correct en volledig te implementeren de laatste jaren sterk opgevoerd. In juli 1999 ontving ons land een officiële ingebrekestelling, gevolgd door een met redenen omkleed advies in februari 2000 en een persbericht dat aankondigde België te zullen dagvaarden voor het Europese Hof van Justitie. Dankzij deze druk en de moeilijkheden ondervonden bij de uitbouw van de havenactiviteiten in Antwerpen (meer bepaald het Deurganckdok) is de kennis over Natura 2000 in Vlaanderen reeds gevoelig toegenomen, wat toch een essentiële voorwaarde tot succes is.

Tabel 3. De achteruitgang van de biodiversiteit in Vlaanderen

Enkele taxonomische ¹ groepen	Gekende soorten	Niet bedreigd	Zeldzaam ²	Rode-Lijst-soorten ³	Waarvan uitgestorven ⁴ in aantal en in %	
Zoogdieren	60	30	1	29	11	18 %
Broedvogels	163	84	17	48	4	2 %
Amfibieën en reptielen	19	5	6	8	2	11 %
Vissen (zoet en brak) ⁵	55	-	22	14	11	20 %
Sprinkhanen en krekels	39	12	8	18	5	13 %
Dagvlinders	64	23	3	37	16	25 %
Libellen	58	21	6	29	9	16 %
Paddestoelen ⁶	552	187	35	273	43	8 %
Hogere planten	1279	682	191	406	81	6 %

Alle gegevens zijn afkomstig uit het 'Natuurrapport 1999' en 'Natuurrapport 2001' van het Instituut voor Natuurbehoud. Van sommige soorten is de status niet voldoende gekend: in dat geval werden ze niet onderverdeeld in één van de categorieën (m.a.w. de som van de verschillende cijfers komt niet steeds overeen met het totaal aantal gekende soorten).

- 1 De taxonomie is de studie van de systematiek of indeling van de dieren- en plantenwereld
- 2 Zeldzaam: soorten die niet beduidend achteruitgegaan zijn maar slechts voorkomen op een beperkt aantal plaatsen
- 3 De Rode Lijst omvat de categorieën: kwetsbaar, bedreigd, met uitsterven bedreigd, uitgestorven

- 4 Het aantal uitgestorven soorten t.o.v. het totaal aantal soorten dat aanwezig was (eerste kolom)
- 5 Inclusief Rondebekken (rivier- en beekprik)
- 6 In werkelijkheid komen er 760 soorten paddestoelen voor, maar een aantal niet voldoende geïventariseerde groepen werden hier weggelaten

De Habitatrictlijn als hoeksteen

Sleutelelement voor de uitbouw van het Natura 2000-netwerk is de Habitatrictlijn. Voor een goed inzicht geven we hier een overzicht en een beknopte beschrijving van de verschillende artikels en bijlagen van de richtlijn.

Definities

- Art. 1 verklaring van de voornaamste begrippen: staat van instandhouding, habitats en soorten van communautair belang, enz.
- Art. 2 doelstellingen van de richtlijn

Instandhouding van de natuurlijke habitats en soorten

Ontwikkeling van het netwerk

- Art. 3 definitie van het Natura 2000-netwerk
- Art. 4 het opstellen van de nationale lijsten van gebieden; de aanwijzing als speciale beschermingszone
- Art. 5 rol van de Europese Commissie en de Europese Raad indien gebieden ontbreken op de lijst

Beheer van het netwerk

- Art. 6 beschermingsmaatregelen en beheersplannen; evaluatie van nieuwe plannen en projecten; compensaties
- Art. 7 wijziging van verplichtingen i.v.m. beheer en bescherming van de Vogelrichtlijngebieden
- Art. 8 cofinanciering door de Europese Unie
- Art. 9 declassering van speciale beschermingszones
- Art. 10 het beheer van kleine landschapselementen
- Art. 11 toezicht op de staat van instandhouding ("monitoring")

Bescherming van de soorten

- Art. 12 de bescherming van bedreigde diersoorten
- Art. 13 de bescherming van bedreigde plantensoorten
- Art. 14 de exploitatie van soorten
- Art. 15 het vangen en doden van soorten
- Art. 16 afwijkingen op de artikels 12 tot 15

Administratieve bepalingen

- Art. 17-23 bepalingen op het vlak van de informatie, het onderzoek, de wijziging van bijlagen, de rol van het Habitatcomité, de (her)introductie van soorten, de termijn voor omzetting in eigen wetgeving

Bijlagen

- Bijl. I habitats van communautair belang waarvoor de aanduiding van speciale beschermingszones essentieel is
- Bijl. II soorten van communautair belang waarvoor de aanduiding van speciale beschermingszones essentieel is
- Bijl. III selectiecriteria voor de aanduiding van de speciale beschermingszones
- Bijl. IV dier- en plantensoorten die een strikte bescherming nodig hebben
- Bijl. V dier- en plantensoorten waarvan de onttrekking aan de natuur en de exploitatie aan controlemaatregelen onderhevig is
- Bijl. VI methoden van vangst, doding en vervoer die verboden zijn

De aanduiding en afbakening van Natura 2000-gebieden

De eerste stap in de uitbouw van een netwerk is uiteraard de aanduiding van de gebieden die er deel van zullen uitmaken. Die gebieden moeten samen instaan voor het behoud en de bescherming van in totaal zo'n 200 habitattypes, 200 diersoorten en 500 plantensoorten "van communautair belang" (zie de definities hiervan in het kaderstuk).

Enkele belangrijke begrippen uit de Habitatrichtlijn

De Habitatrichtlijn gebruikt een aantal zeer specifieke termen, waarvan u hier voor een goed begrip de juiste definitie vindt. De volledige lijst van alle definities vindt u achteraan op pag. 48.

Natuurlijke habitats:

land- of waterzones met bijzondere geografische, abiotische (niet levende) en biotische (levende) kenmerken, en die zowel geheel natuurlijk als halfnatuurlijk kunnen zijn.

Natuurlijke habitats van communautair belang:

zijn habitats die

- gevaar lopen in hun natuurlijk verspreidingsgebied te verdwijnen, of
- een beperkt natuurlijk verspreidingsgebied hebben, of
- opmerkelijke voorbeelden zijn van één of meer van de vijf biogeografische regio's: het Alpiene gebied, de Atlantische zone,

de continentale zone, Macaronesië en het Middellandse-Zeegebied.

Soorten van communautair belang:

zijn soorten die

- bedreigd zijn, uitgezonderd de soorten waarvan het natuurlijke verspreidingsgebied slechts een marginaal gedeelte van het Europese grondgebied beslaat, of
- kwetsbaar zijn, dat wil zeggen waarvan het waarschijnlijk wordt geacht dat zij in de nabije toekomst zullen overgaan naar de categorie van bedreigde soorten, of
- zeldzaam zijn, dat wil zeggen waarvan de populaties van kleine omvang zijn en die, hoewel zij momenteel noch bedreigd noch kwetsbaar zijn, in die situatie dreigen te komen. Deze soorten leven in geografische gebieden die van beperkte omvang zijn, of zijn over een grotere oppervlakte versnipperd, of

- endemisch zijn en bijzondere aandacht vereisen wegens het specifieke karakter van hun habitat en/of de potentiële gevolgen van hun exploitatie voor hun staat van instandhouding.

Prioritaire habitats of soorten:

zijn habitats of soorten die bedreigd zijn en waarvoor de Europese Gemeenschap bijzondere verantwoordelijkheid draagt omdat een belangrijk deel van hun natuurlijke verspreidingsgebied op het Europees grondgebied ligt.

Al deze habitats en soorten staan respectievelijk in de Bijlagen I en II van de Habitatrichtlijn opgelijst. Achteraan vindt u de lijst van alle in Vlaanderen aanwezige habitats (pag. 50) en soorten (pag. 52).

Voor diersoorten met een zeer groot territorium komen de te selecteren gebieden overeen met de plaatsen, binnen het natuurlijke verspreidingsgebied van die soorten, die kenmerken hebben die voor hun leven en voortplanting essentieel zijn. Vooral voor aquatische soorten met een groot territorium (bijv. voor walvisachtigen zoals de bruinvis) stelt een dergelijke afbakening wel eens problemen.

Het is belangrijk te weten dat ook menselijke bouwwerken zoals forten, ijskelders, kerktorens, steengroeven e.d. kunnen aangeduid worden als habitat voor een soort. Dat is vooral het geval voor de vleermuissoorten van Bijlage II.

Uit de wetenschappelijke lijst wordt in iedere lidstaat (of in iedere regio binnen een lidstaat indien deze verantwoordelijkheden geregionaliseerd zijn) een selectie gemaakt van gebieden die uiteindelijk zullen voorgedragen worden als de gebieden

Niet alleen natuurgebieden worden voorgedragen: ook menselijke bouwwerken zoals ijskelders, militaire forten, kerktorens, mergel- of steengroeven,... kunnen aangeduid worden als habitat voor een soort.

Zo zijn de fortengordels rond Antwerpen voor de daar aanwezige vleermuissoorten aangeduid (hier een kolonie grote hoefijzerneuzen).

van communautair belang, m.a.w. gebieden die effectief deel zullen uitmaken van het Natura 2000-netwerk. De Habitatrichtlijn verlangt immers niet dat alle gebieden voorgedragen worden, maar wel een voldoende aantal om de habitats en soorten "in een gunstige staat van instandhouding te behouden of te herstellen".

De Habitatrichtlijn verlangt niet dat *alle* in aanmerking komende gebieden voorgedragen worden

Die staat van instandhouding van habitats en soorten wordt als "gunstig" beschouwd wanneer:

Dit houdt in de praktijk in dat het geheel van de geselecteerde gebieden een representatief netwerk moet vormen en dat de gebieden zodanig

gekozen dienen te worden dat ze een voldoende 'geografische dekking' voor de habitats en soorten verzekeren (zie voorbeeld in kader).

Voor habitats

Het natuurlijke verspreidingsgebied en de oppervlakte van de natuurlijke habitat binnen een gebied stabiel zijn of toenemen

De voor behoud op lange termijn nodige specifieke structuur en functies bestaan en in de afzienbare toekomst vermoedelijk zullen blijven bestaan

De staat van instandhouding van de voor die habitat typische soorten gunstig is

Voor soorten

Blijkt dat de soort nog steeds een levensvatbare component is van zijn natuurlijke habitat, en dat vermoedelijk op lange termijn zal blijven

Het natuurlijke verspreidingsgebied van die soort niet kleiner wordt of binnen afzienbare tijd kleiner lijkt te zullen worden

Er een voldoende groot habitat bestaat en waarschijnlijk zal blijven bestaan om de populaties op lange termijn in stand te houden

■ Afbakening: pure wetenschap of gezond verstand ?

De finale keuze van deze gebieden gebeurt op basis van zowel ecologische als socio-economische argumenten. Tal van factoren spelen een rol bij de afbakening, zoals bijv. de bevolkingsdichtheid, het landgebruik, de ecologische vereisten van soorten of de specifieke vereisten voor het behoud van een habitat, maar ook de politieke bereidheid voor natuurbehoud of de visie van een regering op de integratie tussen natuurbehoud en socio-economische ontwikkeling.

In uitgestrekte, dunbevolkte, extensief gebruikte regio's, zoals in Zuid-Europa, zullen de voorgestelde gebieden vaak gro-

ter zijn dan in dichtbevolkte industrielanden als Nederland en België. Sommige regeringen hebben een engere visie op natuurbehoud en zien de Natura 2000-gebieden eerder als goed afgeschermdes enclaves, andere kiezen resoluut voor een geïntegreerde aanpak, met grotere gebieden en een goede verweving van natuur en menselijke activiteiten, op voorwaarde uiteraard dat deze laatste de instandhouding van de habitats en soorten niet in de weg staan.

Belangrijk bij deze soms moeilijke keuze is uiteraard ook het vermijden van polemieken die de toekomst van het aangeduide gebied kunnen hypothekeren. Zo heeft het in de praktijk weinig zin om bv. bepaalde rivierstroken voor te dragen

gebieden eerder als goed afgeschermdes enclaves, andere kiezen resoluut voor een geïntegreerde aanpak, met grotere gebieden en een goede verweving van natuur en

waarvoor reeds vergunningen voor zandwinning afgeleverd werden. Anderzijds mogen toekomstige economische belangen geen hinderpaal vormen voor de aanduiding van waardevolle gebieden die voldoen aan alle criteria. Dit werd trouwens al door Europese rechtspraak bevestigd.

Gebieden waarin prioritaire habitats of soorten voorkomen, dienen sowieso opgenomen te worden. Uitzonderingen zijn mogelijk indien het om habitats of soorten gaat die een zeer groot verspreidingsgebied (meer dan 5% van de totale oppervlakte) in de lidstaat hebben.

Bij de afbakening van de individuele gebieden kan ervoor geopteerd worden om – aansluitend op de gebieden waarin habitats en soorten aanwezig zijn – ook omringende gebieden aan te duiden, die goede mogelijkheden bieden om deze habitattypes of leefgebieden van soorten te herstellen of te ontwikkelen. Deze uitbreidings- of buffergebieden verhogen immers de samenhang van de gebieden (ze gaan namelijk de versnippering tegen) en versterken tevens het effect van de beschermings- en beheersmaatregelen.

■ Het moment van de waarheid: de evaluatie door de Europese Commissie

De informatie over de individuele gebieden 'van communautair belang' moet

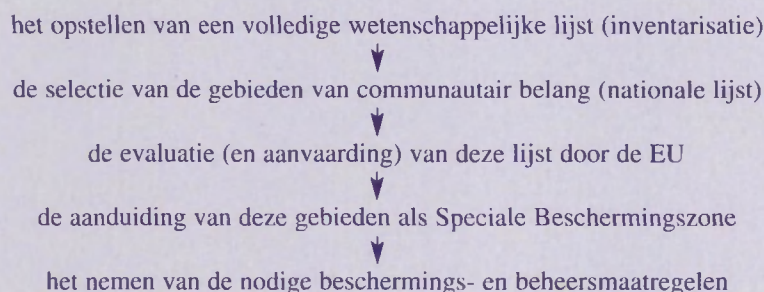
aan de Europese Commissie bezorgd worden in de vorm van een soort digitale steekkaart per gebied. Elke fiche omvat een situeringskaart, de naam, de ligging en de oppervlakte van het gebied, en de gegevens over de habitats en soorten in verband met de selectiecriteria.

De door de lidstaten ingediende lijsten worden vervolgens door de Europese Commissie geëvalueerd. Deze gaat na of het geheel van de geselecteerde gebieden een voldoende garantie biedt voor het voortbestaan op lange termijn van alle in de lidstaat aanwezige habitats en soorten uit de bijlagen van de richtlijn. Daarbij wordt uiteraard steeds gerefereerd naar de wetenschappelijke lijst (de 'inventaris').

De evaluatie zelf (waaraan naast de Europese Commissie en de betrokken lidstaten ook onafhankelijke experts en niet-gouvernementele organisaties deelnemen) gebeurt in de praktijk niet per land, maar per 'biogeografische regio'. Het grondgebied van de Europese Unie werd ingedeeld in zes grote ecologische eenheden: de Atlantische, de Continentale, de Mediterrane, de Boreale, de Alpiene en de Macaronesische biogeografische regio (zie kaart).

België valt binnen twee biogeografische regio's: de Atlantische – die bijna volledig Vlaanderen, het volledige Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en het noordelijk

Schema 2. De stappen in de uitbouw van het netwerk

Als de Europese Commissie meent dat bepaalde gebieden ontbreken, kan ze de lidstaat verzoeken deze alsnog op te nemen in de nationale lijst (zie kaderstuk over het Griekse kustmoeras Schinias). Indien dit bilateraal overleg niet tot een overeenkomst leidt, kan de Commissie een voorstel voorleggen aan de Raad van Europa, die de knoop uiteindelijk zal doorhakken, met bindende gevolgen voor de lidstaat.

Eenmaal een gebied tot 'gebied van communautair belang' is aangeduid, moet de betrokken lidstaat dat gebied uiterlijk binnen de zes jaar aanduiden als 'speciale beschermingszone' en de prioriteiten vastleggen voor het behoud of herstel van de aanwezige habitats en soorten. In de praktijk dienen dus tegen het einde van die periode de nodige beschermings- en beheersmaatregelen in deze gebieden doorgevoerd te zijn (zie p. 22 e.v.).

Biogeografische regio's:

- Alpien
- Anatolisch
- Arctisch
- Atlantisch
- Zwarte zee
- Boreaal
- Continentaal
- Macaronesisch
- Mediterraan
- Pannonisch
- Steppen

Macaronesia

EEA-ETC/NPB,
Paris February 2001

Een testcase

Het Griekse kustmoeras Schinias: natuur versus Olympische Spelen ?

Een treffend voorbeeld van een gebied waarrond de nodige commotie is ontstaan, is Schinias, een belangrijk kustmoerasgebied ten noordoosten van Athene en één van de weinige resterende moerasgebieden van dit type in Griekenland.

Momenteel herbergt dit gebied o.m. 176 vogelsoorten en vele zeldzame inheemse plantensoorten. Het is één van de drie overgebleven gebieden met parasoldennen, die door de Europese Unie bij de bedreigde en prioritair te behouden habitattypes gerekend worden. Griekenland zou het gebied dan ook als Vogel- en Habitatrichtlijngebied moeten aanduiden en er de nodige maatregelen voor instandhouding moeten nemen.

Het tegendeel is echter waar: het land wil er samen met het Internationaal Olympisch Comité een groot Olympisch roeien kanocentrum met alle bijhorende infrastructuur (wegen, parking, accommodatie, restaurants, enz.) inrichten voor de Olympische Spelen van 2004.

Sinds enige tijd voeren BirdLife en WWF dan ook gezamenlijke acties

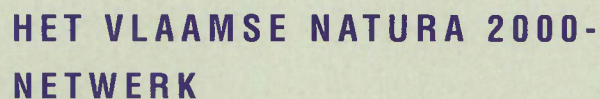
(studies, petitie, persberichten, enz.) om dit project te vrijdelen, zeker omdat er een alternatieve plek – het Yliki-meer – voorhanden is. Die inspanningen waren blijkbaar niet vergeefs, want de Europese Commissie heeft in het voorjaar van 2001 Griekenland officieel gevraagd Schinias als Natura 2000-gebied voor te dragen.

Dit is in februari 2002 nog steeds niet officieel gebeurd, maar uit een ontmoeting tussen WWF en de Europese Commissie bleek duidelijk dat deze laatste de druk op de Griekse regering handhaaft. Een deel van de geplande infrastructuurwerken zal wel elders gebeuren, en de meeste gebouwen zullen na de Olympische Spelen afgebroken worden. Alhoewel het gebied al enkele jaren lang het statuut van nationaal park verkregen had, werd slechts in de tweede helft van 2002 een directie ingesteld, op een moment dat de werken reeds bijna klaar zijn.

Wel verheugend nieuws is dat het gebied begin november 2002 uiteindelijk dan toch officieel in de Griekse lijst van Natura 2000-gebieden opgenomen en aan de Europese Commissie aangemeld werd. Wordt zeker nog vervolgd...✿

ongeveer 70.000 ha. Opvallend – maar niet geheel onverwacht – was dat liefst 73% van de totale oppervlakte aan afgebakende gebieden gelegen was in de provincies Limburg en Antwerpen.

oppervlakte van bijna 102.000 ha (zie tabel 4), goed voor 7,5% van het totale Vlaamse grondgebied.

Ondanks de aanwezigheid van ondermeer de duinen, het Zwin en de polders, scoort West-Vlaanderen met 10% van de Vlaamse Natura 2000-gebieden het laagst. Limburg en Antwerpen herbergen samen 60 % van de totale oppervlakte.

Tabel 4. De door Vlaanderen afgebakende Habitatrichtlijngebieden en hun oppervlakte (zie kaart in bijlage)

Nr.	Naam	Oppervlakte (ha)	Nr.	Naam	Oppervlakte (ha)
1	Duingebieden inclusief IJzermonding en Zwin	3.737	21	De Maten	536
2	Polders	1.866	22	Vallei- en brongebied van de Zwarte Beek, Bolisserbeek en Dommel met heide en veengebieden	8.306
3	Westvlaams Heuvelland	1.878	23	Mangelbeek en heide- en veengebieden tussen Houthalen en Gruitrode	3.768
4	Bossen, heiden en valleigebieden van zandig Vlaanderen: westelijk deel	3.064	24	Valleien van de Laambeek, Zonderikbeek, Slangbeek en Roosterbeek met vijvergebieden en heiden	3.627
5	Bossen en heiden van zandig Vlaanderen: oostelijk deel	3.377	25	Hageven met Dommelvallei, Beverbeekse heide, Warmbeek en Wateringen	1.980
6	Schelde- en Durme-estuarium van de Nederlandse grens tot Gent	6.007	26	Abeek met aanliggende moerasgebieden	2.523
7	Bossen van de Vlaamse Ardennen en andere Zuidvlaamse bossen	5.548	27	Itterbeek met Brand, Jagersborg en Schootsheide en Bergerven	1.869
8	Zoniënwoud	2.761	28	Mechelse heide en vallei van de Ziepbeek	3.741
9	Hallerbos en nabije boscomplexen met brongebieden en heiden	1.832	29	Plateau van Caestert met hellingbossen en mergelgrotten	132
10	Valleigebied tussen Melsbroek, Kampenhout, Kortenberg en Veltem	1.445	30	Uiterwaarden langs de Limburgse Maas met Vijverbroek	645
11	Valleien van Dijle, Laan en IJse met aangrenzende bos- en moerasgebieden	4.068	31	Bossen en kalkgraslanden van Haspengouw	2.604
12	Valleien van de Winge en de Motte met valleihellingen	2.244	32	Voerstreek	1.592
13	Demervallei	4.910	33	Bovenloop van de Grote Nete met Zammelsbroek, Langdonken en Goor	4.307
14	Kalmthoutse Heide	2.064	34	Jekervallei en bovenloop van de Demervallei	633
15	Klein en Groot Schietveld	2.288	35	Overgang Kempen-Haspengouw	689
16	Bos- en heidegebieden ten oosten van Antwerpen	5.240	36	Bosbeekvallei en aangrenzende bos- en heidegebieden te As-Opglabbeek-Maaseik	573
17	Het Blak, Kievitsheide, Ekstergoor en nabijgelegen Kamsalamanderhabitats	697	37	Bossen van het zuidoosten van de Zandleemstreek	1.793
18	Heesbossen, Vallei van Marke en Merkske en Ringven met valleigronden langs de Heerlese Loop	678	38	Historische fortengordels van Antwerpen als vleermuizenreservaat	359
19	Vennen, heiden en moerassen rond Turnhout	3.627			
20	Valleigebied van de Kleine Nete met brongebieden, moerassen en heiden	4.884			101.892

Gezonde uitgangspunten

De opmaak van de lijst met de wetenschappelijke onderbouwing gebeurde door het Instituut voor Natuurbehoud dat daarbij uitgegaan is van een systeembenadering, die gebaseerd is op wetenschappelijke criteria en rekening hield met actueel aanwezige én potentiële habitats (bv. na herstel of gepaste beheerswerken), en met buffering en een logische afbakening op het terrein (bv. rekening houdende met elementen uit het landschap zoals wegen).

Belangrijk is dat bij de herziening en uitbreiding van de gebieden rekening werd gehouden met de inbreng van de natuurbehoudsorganisaties, die trouwens ook al op eigen initiatief gebieden hadden voorgesteld.

Een bevredigend resultaat ?

Met deze nieuwe lijst zijn voor alle habitattypes en soorten uit de Bijlagen I en II voldoende gebieden aangewezen. Die evaluatie werd uitgevoerd in de loop van 2002, wanneer de Europese Commissie de tweede Atlantische en Continentale biogeografische evaluatievergaderingen inrichtte. Hierop werden de betrokken lidstaten, onafhankelijke experts en NGO's uitgenodigd.

Een analyse van de lijst toont duidelijk aan dat het – naar Vlaamse normen – om redelijk grote entiteiten gaat. Absoluut topser is het gebied “Vallei- en brongebied van de Zwarte Beek, Bolisserbeek en Dommel met heide en vergevelden” (nr. 22), dat een aaneengesloten gebied van meer dan 8.300 ha beslaat. Dit betekent echter niet dat het in alle gebieden om aangesloten gehelen gaat. Vaak gaat het om verspreide gebieden met vergelijkbare habitattypes, die voor de duidelijkheid tot één gebied gerekend worden.

Met meer dan 8000 ha aaneengesloten gebied is de Vallei van de Zwarte Beek in Limburg ongetwijfeld één van de parels aan de Vlaamse Natura 2000-kroon.

Bovendien blijken de gebieden – in vergelijking met de eerste gebiedslijst van 1996 – evenwichtiger verspreid te zijn over de verschillende provincies, ook al is nog steeds een ruime meerderheid (bijna 60%) binnen de provincies Limburg en Antwerpen gelegen (tabel 5).

Ook in vergelijking met de andere gewesten en de federale overheid scoort Vlaanderen vrij goed, zeker indien er rekening gehouden wordt met de hoge bevolkingsdichtheid en de hoge graad van industrialisatie in het Vlaamse Gewest (zie tabel 6).

Volledigheidshalve dient wel vermeld dat ook de eerste lijst van het Waalse Gewest een ruime onvoldoende kreeg van de Europese Commissie.

In september 2002 keurde de Waalse regering echter een nieuwe lijst goed, die de totale oppervlakte aan Natura 2000 – gebieden op 218.000 ha bracht.

Tabel 5. Verdeling van de afgebakende gebieden volgens provincie

Provincie	Totale oppervlakte van de gebieden (ha)	% van de totale gebiedslijst
Limburg	35.493	34,8 %
Antwerpen	25.063	24,6 %
Vlaams-Brabant	16.869	16,6 %
Oost-Vlaanderen	14.175	13,9 %
West-Vlaanderen	10.291	10,1 %
Totaal	101.891	100 %

Tabel 6. Vergelijking van de in België afgebakende oppervlakten (situatie in maart 2002)

Overheid	Aantal gebieden	Totale oppervlakte (afgerond, in ha)	% van het grondgebied
Federaal (Noordzee)	1	17.000	5 % *
Vlaams Gewest	38	102.000	7,5 % **
Brussels Gewest	3	2.000	11,7 % **
Waals Gewest	231	218.000	12,9 % **
Totaal	273	339.000	

* Percentage t.o.v. van de oppervlakte van de territoriale wateren

** Percentage t.o.v. van de oppervlakte van het betrokken gewest

Van woorden tot daden:

Het behoud en het beheer van de geselecteerde gebieden

De uitwerking van de nodige beschermings- en beheersmaatregelen voor de gebieden uit het Natura 2000-netwerk vormt één van de belangrijkste aspecten van de implementatie (het in de praktijk realiseren) van de Habitatrictlijn, en wordt beschreven in artikel 6.

Dit zesde artikel legt de lidstaten een aantal belangrijke plichten op, namelijk:

- de gebieden in stand te houden, m.a.w. te beschermen (lid 1),
- maatregelen te nemen die de degradatie van de gebieden of de verstoring van de soorten tegengaan (lid 2),
- een nauwkeurig onderzoek uit te voeren naar de mogelijke gevolgen van projecten en plannen alvorens een toestemming hiervoor te geven (lid 3),
- de nodige compensaties te voorzien indien nefaste ingrepen om dwingende redenen van openbaar belang toch nodig blijken en er geen valabele alternatieve oplossingen voorhanden zijn (lid 4).

Hiermee is artikel 6 onbetwistbaar één van de belangrijkste van de richtlijn. De tekst ervan is vrij kort en heeft duidelijk niet de ambitie de lidstaten voor te kauwen *hoe* ze dit alles in de praktijk moeten omzetten. De interpretatie ervan roept bij veel mensen dan ook heel wat vragen op.

**Artikel 6
is onbetwistbaar
één van de
belangrijkste artikels
van de Habitatrichtlijn**

ste artikels
oortrichtlijn

die alle aspecten
bespreekt.

Om die reden
heeft de Europese
Commissie in 2000
een gids⁵ uitgegeven
ervan gedetailleerd

Maar vooraleer in te gaan op de details, nog even dit: bepaalde menselijke activiteiten kunnen onderworpen worden aan de bepalingen betreffende de bescherming van gebieden (artikel 6), maar tegelijk ook aan de bepalingen met betrekking tot de bescherming van de soorten (artikels 12 tot 16).

Hoewel de indruk kan worden gewekt dat dit tot overlappingsen leidt, mogen we niet uit het oog verliezen dat sommige

soorten uitsluitend beschermd worden via het hoofdstuk soortbescherming (artikels 12-16 en bijlagen IV en V). Deze soorten werden omwille van hun verspreid voorkomen niet op Bijlage II opgenomen en kunnen dus niet rechtstreeks profiteren van de maatregelen voor het behoud en de bescherming van gebieden, zoals voorzien

in artikel 6. Sommige andere soorten staan zowel op Bijlage II als op Bijlage IV of V. Hun bescherming is dubbel: via de bescherming van de gebieden (artikel 6) binnen het Natura 2000-netwerk, maar ook daarbuiten via de soortbescherming (artikels 12 tot 16).

Soorten zoals de dwarsoor- (of mops-) vleermuis (linker pagina) en de drijvende waterweegbree (onder) staan zowel op Bijlage II als op Bijlage IV: ze worden dus niet alleen binnen de Natura 2000-gebieden beschermd, maar ook daarbuiten via de soortenbescherming.

Artikel 6 – lid 1

“De Lidstaten treffen voor de speciale beschermingszones de nodige **instandhoudingsmaatregelen**; deze behelzen zo nodig passende specifieke of van ruimtelijke ordeningsplannen deel uitmakende beheersplannen en passende wettelijke, bestuursrechtelijke of op een overeenkomst berustende maatregelen, die beantwoorden aan de ecologische vereisten van de typen natuurlijke habitats van bijlage I en de soorten van bijlage II die in die gebieden voorkomen.” ✨

1. De bescherming van de gebieden: instandhoudingsmaatregelen

Dit eerste lid voorziet in positieve maatregelen voor alle habitattypes en soorten binnen de aangeduide Habitatrichtlijngebieden. Het houdt een duidelijke verplichting in om een resultaat te behalen, nl. de instandhouding, het herstel en de ontwikkeling van de habitats en van de soorten in de aangeduide gebieden. De beoordeling van de staat van instandhouding gebeurt zowel op het niveau van het netwerk als op het niveau van elk gebied.

Lid 1 houdt een resultaatverbintenis in: de instandhouding, het herstel en de ontwikkeling van de habitats en soorten in de afgebakende gebieden

Voor alle duidelijkheid: dit lid heeft – in tegenstelling tot de leden 2, 3 en 4 van artikel 6 – geen betrekking op de Vogelrichtlijngebieden, aangezien hun instandhoudingsmaatregelen beschreven worden in Artikel 4 van de Vogelrichtlijn (zie ook pagina 37). Deze bepaling is opgenomen in artikel 7 van de Habitatrichtlijn.

Het artikel vermeldt twee soorten maatregelen die genomen kunnen worden. De

eerste zijn de **beheersplannen**, die “zo nodig” uitgewerkt moeten worden. Beheersplannen zijn dus niet verplicht. Ze hebben uitsluitend betrekking op bestaande of te verwachten activiteiten, aangezien voor onvoorziene nieuwe activiteiten specifieke maatregelen in de leden 3 en 4 voorzien zijn. Die beheersplannen moeten “passend” en “specifiek” zijn (m.a.w. aangepast aan het gebied in kwestie) of deel uitmaken van plannen voor ruimtelijke

ordering. Hier wordt duidelijk gerefereerd naar de noodzaak milieuaspecten te integreren in andere beleidsinstrumenten.

De wettelijke, bestuursrechtelijke of op een overeenkomst

berustende maatregelen zijn daarentegen wel verplicht, maar het staat de lidstaat vrij te kiezen welke in elk gebied aangewend worden: één soort of een combinatie van maatregelen.

Een mooi voorbeeld vormen de milieu-maatregelen, die natuurbehoud en socio-economische belangen in land- en bosbouw trachten te verzoenen, zoals de

Instandhoudingsmaatregelen	Voorbeeld
Wettelijke maatregelen	De erkenning van een natuurreservaat
Bestuursrechtelijke maatregelen	Normen of randvoorwaarden voor gebruik
Op overeenkomst berustend	Een beheersovereenkomst

■ 2. Het tegengaan van “verslechtering” en van “verstoring”

Dit lid baseert zich duidelijk op het voorzorgsbeginsel en verlangt van de lidstaten een pro-actieve, anticiperende houding om alle verslechtering (degradatie)

van de aanwezige habitats of verstoring van de soorten te voorkomen. Dit houdt in dat de lidstaten niet alleen voor opzettelijke handelingen maar ook voor toevallige, maar voorspelbare gebeurtenissen (zoals bv. overstromingen op verdroging) de nodige voorzorgsmaatregelen moet nemen.

Bijzonder belangrijk is het feit dat zeker maatregelen dienen genomen te worden voor de habitats en soorten die voorkomen *binnen* de speciale beschermingszones en waarvoor het gebied is aangewezen, maar dat die maatregelen ook *buiten* deze gebieden kunnen opgelegd worden,

indien daar activiteiten doorgaan die een effect hebben op het gebied zelf. Deze maatregelen kunnen opgenomen worden in “raamvoorwaarden”.

Rest natuurlijk nog de vraag wat juist “een significant effect” betekent. Er is slechts sprake van een significant effect als er waarneembare effecten zijn. Let wel: maatregelen moeten sowieso genomen worden *zodra* er een *kans* bestaat dat een dergelijke effect optreedt.

Onder verslechtering van een habitat wordt de fysieke aantasting verstaan. Zodra bepaalde invloeden ertoe leiden dat de staat van instandhouding van een habitat (zie kader op pagina 13) minder gunstig wordt dan voorheen, is er sprake van een verslechtering. Dat is bv. duidelijk het geval wanneer de oppervlakte van een habitat afneemt, de structuur wijzigt of het aantal aanwezige soorten afneemt.

De verstoring van een soort daarentegen laat geen “fysische sporen” na en is vaak van tijdelijke aard. Hier spelen dus vooral de intensiteit, de duur en de frequentie van de verstoringen een rol. Bij soorten is er sprake van een significant

Ook het toekennen van een label aan duurzaam beheerde bossen, zoals het FSC-label, vormt een mooi voorbeeld van geschikte instandhoudingsmaatregelen binnen de Natura 2000-gebieden.

effect als hun staat van instandhouding beïnvloed wordt, of m.a.w. als de omvang van de populatie afneemt, haar verspreidingsgebied kleiner wordt of de beschikbare habitat in het gebied afneemt.

Dit tweede lid heeft betrekking op zowel Vogel- als op Habitatrichtlijngebieden. Maar in tegenstelling tot de leden 3 en 4, die betrekking hebben op activiteiten waarvoor een vergunning nodig is, is dit lid eveneens van toepassing op de uitoefening van activiteiten waarvoor geen voorafgaande toestemming is vereist, zoals landbouw of visserij.

Verstoring van soorten is vaak van tijdelijke aard, maar kan een significant effect hebben indien de intensiteit, de duur of de frequentie toeneemt. Lidstaten zijn verplicht erover te waken dat deze verstoring hun staat van instandhouding niet beïnvloedt.

Lidstaten zijn verplicht pro-actief elke degradatie van de aanwezige habitats in de Natura 2000-gebieden te voorkomen. Ingrepen zoals wijzigingen in de watertafel, het scheuren van waardevolle poldergronden of het bemesten van de gronden rond een pool met kamsalamanders kunnen er dus niet langer.

Maatregelen kunnen ook buiten de aangeduide gebieden opgelegd worden voor activiteiten die een effect binnen het gebied hebben

3. De beoordeling van nieuwe plannen en projecten

Artikel 6 - lid 3

“Voor elk plan of project dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van het gebied, maar afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben voor zo'n gebied, wordt een passende beoordeling gemaakt van de gevolgen voor het gebied, rekening houdend met de instandhoudingsdoelstellingen van dat gebied. Gelet op de conclusies van de beoordeling van de gevolgen voor het gebied en onder voorbehoud van het bepaalde in lid 4, geven de bevoegde nationale instanties slechts toestemming voor dat plan of project nadat zij de zekerheid hebben verkregen dat het de natuurlijke kenmerken van het betrokken gebied niet zal aantasten en nadat zij in voorkomend geval inspraakmogelijkheden hebben geboden.” ✨

Dit derde lid omschrijft de omstandigheden waarin plannen en projecten die effecten op een gebied kunnen hebben, toegestaan mogen worden. Dit geldt uiteraard ook voor ontwikkelingen die zich buiten een Natura 2000-gebied afspelen, maar er wel een “significante” invloed op uitoefenen.

Wat zijn plannen en projecten ?

Onder de ‘plannen’ rekenen we bijna vanzelfsprekend de ruimtelijke structuurplannen, die direct of indirect (bv. via bestemmingsplannen of via het verlenen van vergunningen) een invloed op een gebied kunnen uitoefenen. Maar ook sectorale plannen zoals mobiliteitsplannen,

plannen voor het beheer van afvalstoffen en plannen inzake waterbeheer moeten onder deze noemer geplaatst worden. Dat geldt niet voor meer algemene beleidsverklaringen, bv. over duurzame ontwikkeling: daarvoor dient eerst een duidelijk en direct verband aangetoond tussen de inhoud van het plan en de te verwachten effecten op een Natura 2000-gebied.

Ook de term ‘project’ dient ruim geïnterpreteerd te worden, in de zin zoals de MER-richtlijn⁸ doet. Daar wordt een project omschreven als “de uitvoering van bouwwerken of de totstandbrenging van andere installaties of werken; andere ingrepen in een natuurlijk milieu of landschap, inclusief de ingrepen voor de ontginning

Voor alle “plannen” en “projecten” die geen deel uitmaken van het voorziene beheer van een gebied maar wel significante gevolgen kunnen hebben voor het gebied, dient eerst een passende milieueffectbeoordeling gemaakt te worden.

van bodemschatten”. Infrastructuurwerken, een intensivering van de landbouw, enz. vallen hier duidelijk onder.

Anderzijds zorgt de zinsnede “dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van het gebied”, dat niet alle ingrepen MER-plichtig worden. Alle plannen en projecten die betrekking hebben op

het beheer van het gebied (met het oog op zijn behoud) vallen hier dus buiten, tenzij ze een niet op het natuurbehoud gerichte component hebben. Zo kan een commerciële houtexploitatie wel een onderdeel vormen van een op instandhouding gericht beheersplan, maar toch aan een beoordeling onderworpen worden.

Het voorzorgsbeginsel als uitgangspunt

Wat het woord "significant" inhoudt, is uiteraard afhankelijk van gebied tot gebied en moet bekeken worden in functie van de specifieke bijzonderheden en milieukennmerken van het gebied, zoals de kwetsbaarheid, het deel van de oppervlakte waarop een effect zal spelen, enz.

Belangrijk is wel het woordje “kan” in de zinsnede “gevolgen *kan* hebben”. De richtlijn hanteert hier opnieuw (en in analogie met de MER-richtlijn) het voorzorgsbeginsel: het hoeft met andere woorden niet onomstootbaar vast te staan dat een plan of project effecten *zal* hebben. Bovendien wordt er rekening gehouden met een mogelijke cumulatieve werking van plannen of projecten, die “...afzonderlijk of in combinatie met andere...” significante effecten op een gebied kunnen hebben. Dit biedt tevens de mogelijkheid om in een beoordeling ook de nawerking van reeds uitgevoerde plannen en projecten te betrekken.

Het is aan de lidstaat
(en meer bepaald aan de “bevoegde nationale instanties” – met name de nationale, regionale, provinciale of gemeentelijke autoriteiten of eventueel zelfs rechtban-

ken) om de uiteindelijke “passende” beoordeling te maken. Dit houdt in dat van een lidstaat verwacht wordt dat ze een schriftelijk verslag van haar beoordeling maakt, dat deze gestaafd wordt met de nodige argumenten, en dat de beoordeling op het juiste moment gebeurt, d.w.z. voorafgaand aan de toelating of weigering van een plan of project.

Aan de hand van een onderzoek van mogelijke alternatieve oplossingen of verzachtende maatregelen kan de lidstaat in die beoordeling eventueel aantonen dat het plan, indien het rekening houdt met deze oplossingen en maatregelen, geen significante effecten op het gebied zal hebben.

Dergelijke verzachtende maatregelen zijn erop gericht de negatieve gevolgen van een project tijdens of na zijn uitvoering te beperken of zelfs te neutraliseren. Ze kunnen worden voorgesteld door de indiener of opgelegd door de bevoegde instantie, en kunnen betrekking hebben op het tijdschema van de uitvoering (bv. rekening houdend met het voortplantingssei-

zoen), de wijze van uitvoering (bv. het te gebruiken materiaal) of de afbakening van de deelgebieden waarbinnen werkzaamheden uitgevoerd mogen worden.

De richtlijn geeft ook aan dat een raadpleging van de bevolking noodzakelijk is, wat trouwens aansluit bij de MER-richtlijn en het verdrag van Aarhus⁹.

Met de term "natuurlijke kenmerken van het betrokken gebied" tenslotte wordt verwezen naar de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied voor de habitats en soorten waarvoor het gebied is aangewezen.

Het is aan de bevoegde instanties binnen een lidstaat om uiteindelijk de beslissing te nemen en een project (hier het klooster van Opgrimbie) door te laten gaan, verzachtende maatregelen op te leggen, alternatieven oplossingen te vragen of het project te weigeren.

4. En wat als een project toch moet doorgaan ?

Artikel 6 - lid 4

“Indien een plan of project, ondanks negatieve conclusies van de beoordeling van de gevolgen voor het gebied, **bij ontstentenis van alternatieve oplossingen, om dwingende redenen van groot openbaar belang**, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, toch moet worden gerealiseerd, neemt de Lidstaat alle nodige compenserende maatregelen om te waarborgen dat de algehele samenhang van Natura 2000 bewaard blijft. De Lidstaat stelt de Commissie op de hoogte van de genomen **compenserende maatregelen**.

Wanneer het betrokken gebied een gebied met een prioritair type natuurlijke habitat en/of een prioritaire soort is, kunnen alleen argumenten die verband houden met de menselijke gezondheid, de openbare veiligheid of met voor het milieu wezenlijk gunstige effecten dan wel, na advies van de Commissie, andere dwingende redenen van groot openbaar belang worden aangevoerd.” ✨

Na afweging van alternatieve oplossingen moet onderzocht worden of er sprake is van “dwingende redenen van openbaar belang”, die ook van sociale of economische aard kunnen zijn. Indien dit het geval is, dienen alle nodige compenserende maatregelen genomen te worden. Hier het omstreden Antwerpse Deurganckdok in aanbouw.

Indien men vrijwel zeker is dat een plan of project geen gevolgen zal hebben voor een gebied, kunnen de bevoegde instanties toestemming verlenen voor de uitvoering ervan. In twijfelgevallen geldt het voorzorgsbeginsel en moeten – net als in het geval van een negatieve beoordeling – de procedures van artikel 6 lid 4 gevolgd worden. Dit laatste lid regelt de mogelijke afwijkingen: onder bepaalde, zeer strikt gedefinieerde voorwaarden kunnen plannen of projecten – ondanks een negatieve beoordeling – toch toegestaan worden.

Voorwaarde is dan wel dat eerst alle alternatieven met een geringere invloed onderzocht zijn, zoals bv. alternatieve vestigings- of inplantingsplaatsen, een wijziging van de schaal of het opzet van het project, alternatieve procédés of zelfs het achterwege laten van een maatregel. Deze evaluatie van alternatieven (de eerste stap in de afwijkingsprocedure) mag uitsluitend rekening houden met de natuurlijke kenmerken en ecologische functies van het

gebied, en niet met andere, bv. economische evaluatiecriteria.

Vervolgens moet – bij afwezigheid van alternatieve oplossingen – onderzocht worden of er sprake is van “dwingende redenen van openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard”. Alhoewel dit begrip in de Richtlijn niet beschreven wordt, mag redelijkerwijze aangenomen worden dat het moet gaan om plannen of projecten die onontbeerlijk zijn voor maatregelen of beleidsopties die gericht zijn op de bescherming van voor de burger fundamentele waarden zoals gezondheid, veiligheid en milieu, of op de uitvoering van economische of maatschappelijke activiteiten waardoor specifieke openbare dienstverplichtingen worden nagekomen (zoals bv. de uitbouw van een transport- of communicatienetwerk of energievoorzieningen).

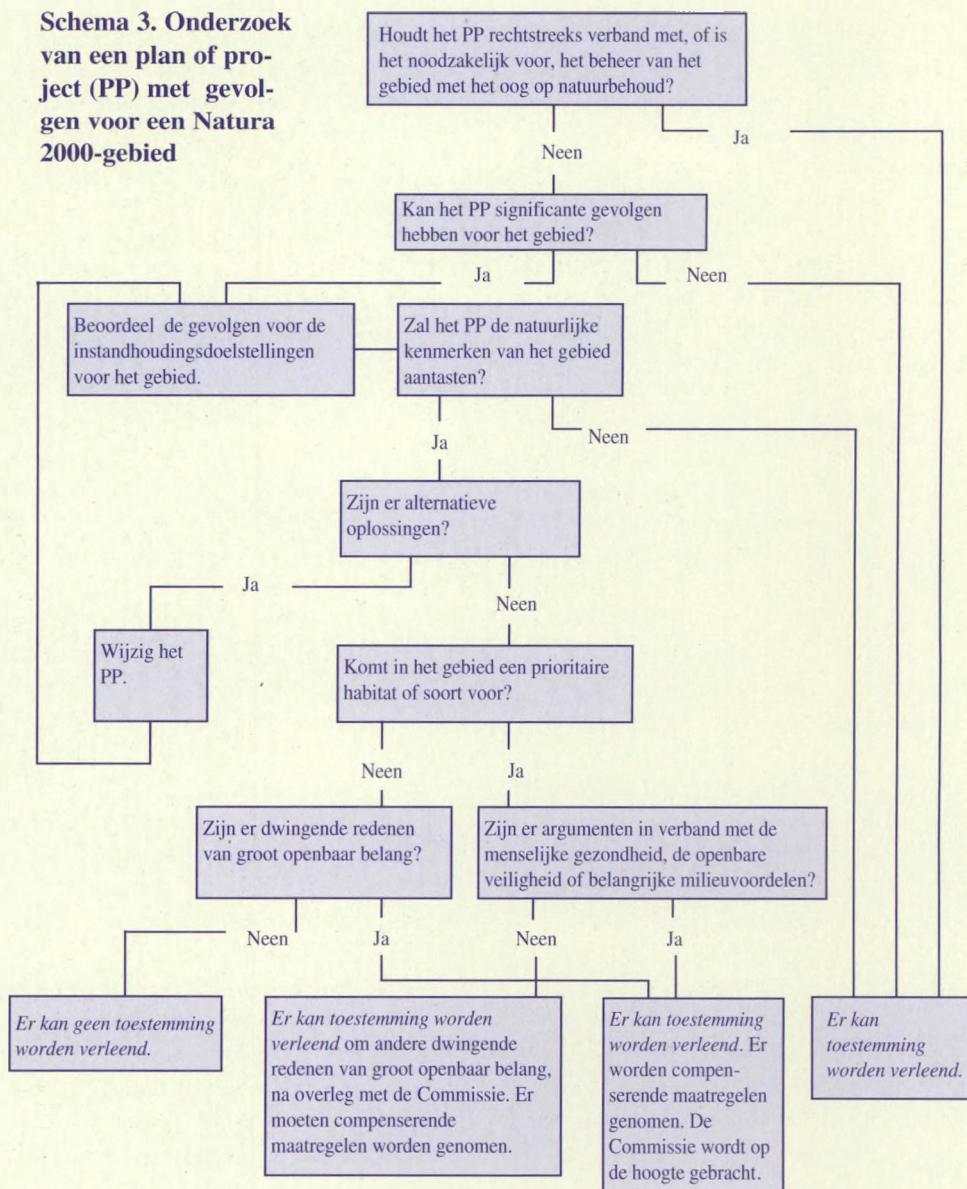
Men mag er ook van uitgaan dat deze openbare belangen blijvend moeten zijn: economische belangen op korte termijn en andere belangen die voor de samenleving alleen voordelen op korte termijn opleveren, mogen niet opwegen tegen het behoud op lange termijn van de natuurwaarden die door de Richtlijn beschermd worden.

Voor wat hoort wat !

Omwille van de toegebrachte effecten moeten steeds de nodige compenserende maatregelen genomen worden. Compenserende maatregelen zijn echter wel degelijk *extra* maatregelen, bovenop de maatregelen nodig voor de correcte implementatie van de Habitatrichtlijn. Maatregelen die sowieso voor de instandhouding van habitats en soorten moeten genomen worden, kunnen dus niet als compensatiemaatregel aangebracht worden. Een compensatiemaatregel is bovendien het “laatste redmiddel” als andere vorige stappen (de evaluatie, het zoeken naar alternatieven) doorlopen zijn.

Ter compensatie kunnen wel nieuwe geschikte leefgebieden (aangrenzend of in een ander gebied) gecreëerd worden, die dan opgenomen worden in het Natura 2000-netwerk. Een andere mogelijkheid is het verbeteren of ontwikkelen van habitats in een deel van een gebied of in een ander Natura 2000-gebied, uiteraard in evenredigheid met de door het project veroorzaakte verliezen.

Schema 3. Onderzoek van een plan of project (PP) met gevolgen voor een Natura 2000-gebied

Belangrijk is dat de compensatie reeds gerealiseerd moet zijn op het moment dat het betrokken gebied schade van het project ondervindt, tenzij deze gelijktijdigheid niet noodzakelijk is om de bijdrage van het gebied aan het Natura 2000-netwerk veilig te stellen. Zo zou bv. in de vroege zomer een winterverblijfplaats van vleermuizen opgeofferd kunnen worden, terwijl een alternatieve verblijfplaats slechts enkele maanden later gecreëerd wordt.

Het hoeft niet te verwonderen dat de compenserende maatregelen betrekking moeten hebben op de habitats en soorten die schade van het project ondervinden (en in verhouding tot de geleden schade moeten staan) en op dezelfde biogeografische regio in dezelfde lidstaat, en dat ze in dezelfde ecologische functies voorzien als het oorspronkelijke gebied. De kosten voor dergelijke ingrepen vallen in principe ten laste van de projectontwikkelaar, die in veel gevallen de overheid zelf is.

Lidstaten kunnen ook buiten de aangeduide gebieden maatregelen nemen om de kleine landschapselementen (hagen, bomenrijen, beekjes, ...) op een geschikte manier te beheren.

En wat buiten de Natura 2000-gebieden ?

Buiten de aangeduide gebieden kunnen de lidstaten – “indien ze zulks in verband met hun ruimtelijke ordenings- en ontwikkelingsbeleid nodig achten” – maatregelen nemen om een aangepast beheer van kleine landschapselementen te promoten. Deze kleinschalige punt- of lijnvormige elementen (zoals alleenstaande bomen, hagen, greppels, poelen, bosjes, enz.) kunnen immers een belangrijke rol spelen als schuilplaats, uitvalsbasis, foerageergebied, voortplantingsgebied of migratieroute voor tal van soorten. Deze landschapselementen kunnen tevens een belangrijke verbindingsfunctie tussen de Natura 2000-gebieden vervullen. Daarnaast dienen de lidstaten ook de nodige maatregelen te nemen voor de bescherming van Bijlage IV-soorten buiten de aangeduide Natura 2000-gebieden. Meer hierover op pagina 35.

BESCHERMING IN VLAANDEREN: STAP VOOR STAP

Gebieden aanduiden is een eerste belangrijke stap in de uitbouw van een Natura 2000-netwerk, maar is zeker niet de enige. Die gebieden hebben immers ook nood aan een afdoende bescherming, zowel op juridisch vlak door

omzetting van de vereisten van de Habitatrichtlijn in eigen Vlaamse wetgeving, als door concrete beschermings- en beheersacties op het terrein. In de praktijk blijken deze stappen – niet geheel onverwacht – de moeilijkste.

Het natuurdecreet: een baanbrekende eerste stap

Een eerste belangrijke stap naar een afdoende bescherming kwam er eind 1997 via de goedkeuring door de Vlaamse regering van het Natuurdecreet¹⁰. Dit decreet regelt de maatregelen die genomen kunnen worden voor de bescherming, de instandhouding en de ontwikkeling van habitats en ecosystemen, (half)natuurlijke vegetaties, de inheemse flora en fauna en trekkende diersoorten en hun habitats, en kleine landschapselementen¹¹.

Essentieel element in dit decreet is het invoeren van een stand-still-principe, het voorzorgsbeginsel en een zorgplicht. Zo zegt bv. artikel 14: "Iedereen die handelingen verricht of hiertoe de opdracht verleent, en die weet of redelijkerwijze kan vermoeden dat de natuurelementen in de onmiddellijke omgeving daardoor kunnen worden vernietigd of ernstig geschaad, is verplicht om alle maatregelen te nemen die redelijkerwijze van hem

kunnen worden gevergd om de vernietiging of de schade te voorkomen, te beperken en te herstellen."

Die zorgplicht kan erg belangrijk worden in de praktijk: ze richt zich zowel naar de overheid als naar de burger, heeft een onbeperkt toepassingsgebied en wordt geruggensteund door sancties bij overtreding. Belangrijk is tevens dat artikel 16 stipuleert dat alle overheden die vergunningen of toestemmingen verlenen, er steeds moeten over waken dat er geen vermijdbare schade aan de natuur wordt berokkend. Die zogenaamde 'ingreepregeling' is bv. bij de beoordeling van milieu- en bouwvergunningsaanvragen erg belangrijk.

Het gebiedsgerichte luik van dit decreet voorziet reeds in de uitbouw van een Vlaams Ecologisch Netwerk (afgekort VEN)¹², aangevuld met een Integraal Verwevings- en Ondersteunend Netwerk (IVON), dat uit natuurverwevingsgebieden (met natuur als nevenfunctie) en uit natuurverbindingsgebieden bestaat.

Bedoeling is een totale oppervlakte van 125.000 ha VEN-gebieden en 150.000 ha IVON-gebieden af te bakenen. Het decreet voorziet voor al deze gebieden ook de uitwerking van een natuurrichtplan, dat het beheer van deze gebieden zou bepalen.

Een eerste doorbraak in de gebiedsgerichte bescherming in Vlaanderen kwam er met het Natuurdecreet van eind '97. Dit voorziet immers in de uitbouw van een Vlaams Ecologisch Netwerk (VEN) en een Integraal Verwevings- en Ondersteunend Netwerk (IVON).

Het hoofdstuk over deze natuurrichtplannen verwijst reeds – zij het niet expliciet – naar de Vogel- en de Habitatrichtlijn: het voorziet immers in een natuurrichtplan voor alle VEN- en IVON-gebieden, maar ook voor “elk gebied gelegen binnen de perimeter van gebieden afgebakend volgens of in uitvoering van internationale verdragen, overeenkomsten of richtlijnen”.

Gewogen maar nog te licht bevonden

Toch was met dit decreet de omzetting van de twee Europese richtlijnen nog lang geen feit.

De Europese Commissie stelde immers vast dat tal van artikels van de Habitatrichtlijn en de Vogelrichtlijn niet correct of volledig waren omgezet. De Europese Commissie stuurde België hiervoor op 1 juli 1999 trouwens een ingebrekestelling en op 10 februari 2000 een met redenen omkleed advies. Vooral de omzetting van het cruciale artikel 6 (en meer specifiek de leden 3 en 4) van de Habitatrichtlijn stelde heel wat problemen, omdat dit een bijsturing vereist van tal van procedures uit verschillende wetgevingen, via dewelke de overheid toestemmingen of vergunningen

verleent aan plannen en projecten met een mogelijke impact op Natura 2000-gebieden. Denken we maar aan ruimtelijke uitvoeringsplannen, vergunningen rond stedenbouw en verkaveling, milieuvergunningen, enz. Een correcte omzetting vraagt dus niet alleen een aanpassing van de wetgeving inzake het natuurdecreet, het bosdecreet en het jachtdcreet, maar moet de bepalingen van de richtlijn integreren in tal van andere wetgevingen: de wetgeving in verband met

Groot pluspunt van dit Natuurdecreet is de invoering van het stand-still-principe en de zorgplicht, en van natuurrichtplannen voor alle gebieden die afgebakend worden in het kader van dit decreet (VEN en IVON) of “in uitvoering van internationale richtlijnen”.

ruilverkavelingen en landinrichting, het mestdecreet, het grondwaterdecreet, enz....

Bovendien waren de beschermingsbepalingen uit ons intern recht die wel reeds een beperkte omzetting van de Habitatrichtlijn inhielden, tot voor kort niet tegenstelbaar aan de burger voor zover deze bepalingen betrekking hadden op de habitatrichtlijngebieden. De oorzaak was dat de lijst van de aan de Europese Commissie voorgestelde habitatrichtlijngebieden en hun afbakeningen, goedgekeurd bij beslissingen van de Vlaamse regering van 14 februari 1996 en 4 mei 2001, niet officieel ter kennis werden gebracht van de burger door de publicatie ervan in het Staatsblad. Daarom werd zeer recent de inhoud van de beslissing van 4 mei 2001, die deze van 14 februari 1996 vervangt, opgenomen in een formeel besluit van de Vlaamse regering, daterend van 24 mei 2002, dat samen met de kaarten van de gebieden werd gepubliceerd in het Staatsblad van 17 augustus 2002.

Een gewijzigd natuurdecreet brengt oplossing

Om zo'n integratie te realiseren, werd gekozen voor een volledige rechtsbasis (een verankering) in een gewijzigd

natuurdecreet. Dit vermijdt dat alle andere betrokken wetgevingen één voor één aangepast dienden te worden. De Vlaamse regering wordt hierdoor immers gemachtigd om verboden op te stellen of voorwaarden op te leggen aan procedures (vergunningen e.d.) die door andere wetten en decreten geregeld worden. Bovendien is zo'n werkwijze toekomstgericht, want deze decretale regeling zal ook gelden voor bepalingen in toekomstige nieuwe decreten of decreetswijzigingen. Het enige nadeel is natuurlijk dat de bepalingen uit het natuurdecreet niet “zichtbaar aanwezig” zijn in de andere wetgevingen. Het is echter de taak van de betrokken administraties en vergunningverlenende overheden om te waken over de correcte toepassing van de procedureregels.

Dit nieuwe decreet werd op 19 juli 2002 bekrachtigd en kreeg officieel de naam “Decreet houdende wijziging van het decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu, van het bosdecreet van 13 juni 1990, van het decreet van 16 april 1996 betreffende de landschapszorg, van het decreet van 21 december 1988 houdende oprichting van de Vlaamse Landmaatschappij, van de wet van 22 juli 1970 op de ruilverkaveling van landeigendommen uit kracht van wet zoals aangevuld door de wet van

11 augustus 1978 houdende bijzondere bepalingen eigen aan het Vlaamse Gewest, van het decreet van 23 januari 1991 inzake de bescherming van het leefmilieu tegen de verontreiniging door meststoffen en van de wet betreffende de politie over het wegverkeer, gecoördineerd bij koninklijk besluit van 16 maart 1968". Het decreet werd gepubliceerd in het Staatsblad van 31 augustus 2002 en trad in werking op 10 september 2002.

Het nieuwe decreet heeft een lange naam, maar de vlag dekt zeker de lading.

Een volledige omzetting van de Habitatrichtlijn vergt niet alleen een aanpassing van de "groene wetgeving" (natuur-, bos- en jachtdcreet), maar ook een integratie van de bepalingen in tal van andere wetgevingen.

Zo introduceert het bv. alle definities en specifieke begrippen van de Habitatrichtlijn (prioritaire habitats en soorten, staat van instandhouding, speciale beschermingszone, enz.) en neemt het de speciale beschermingsgebieden op in de doelstellingen van het natuurbehoud dat "gericht is op het nemen van alle maatregelen die nodig zijn voor de uitvoering van internationale overeenkomsten of verdragen betreffende het natuurbehoud of van akten betreffende het natuurbehoud, met inbegrip van Europese richtlijnen, vastgesteld op grond van internationale verdragen..." (artikel 7)".

De aanwijzingsprocedure voor de speciale beschermingszones...

In hoofdstuk 5 van het decreet werd een nieuwe afdeling ingevoegd, die specifiek betrekking heeft op de speciale beschermingszones, en die bestaat uit twee cruciale artikelen: 36*bis* en 36*ter*. Eigenlijk vormen zij de sleutelartikels, zoals artikel 6 dat is voor de Habitatrichtlijn.

Het eerste artikel, 36*bis*, geeft de procedure aan voor de afbakening van de speciale beschermingszones, dus zowel van vogel- als van habitatrichtlijngebieden. Hierbij wordt verwezen naar de habitats en soorten van de bijlagen van de beide richtlijnen die in Vlaanderen

voorkomen. Deze lijsten zijn nu ook opgenomen in de bijlagen van het decreet natuurbehoud.

De gebieden die in aanmerking komen, worden via een vaststellingsbesluit voorlopig vastgelegd. De Vlaamse Regering organiseert vervolgens een openbaar onderzoek waarbij het besluit

BIJLAGEN VAN HET NATUUR-DECREET

Bijlage I: De habitattypes van Bijlage I van de Habitatrichtlijn die in Vlaanderen voorkomen

Bijlage II: De dier- en plantensoorten van Bijlage II van de Habitatrichtlijn die in Vlaanderen voorkomen

Bijlage III: De dier- en plantensoorten van communautair belang van de Bijlage IV van de Habitatrichtlijn, die voorkomen in Vlaanderen

Bijlage IV: De vogelsoorten van Bijlage I van de Vogelrichtlijn die in Vlaanderen voorkomen

Bijlage V: De criteria van fase 1 van Bijlage III van de Habitatrichtlijn betreffende de gebieden die kunnen worden aangewezen als gebieden van communautair belang en als speciale beschermingszones ➤

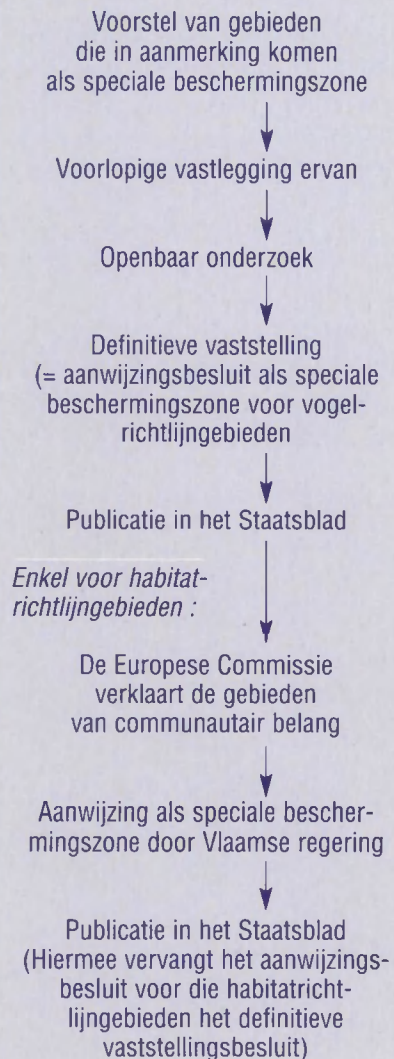
met de bijhorende kaarten gedurende 60 dagen ter inzage in de gemeente liggen. Na een analyse van de gebundelde adviezen, opmerkingen en bezwaren zal de Vlaamse regering de speciale beschermingszones definitief vaststellen, waarna ze in het Staatsblad gepubliceerd worden. Wat de vogelrichtlijngebieden betreft, is hiermee de procedure ten einde: de definitieve vaststelling staat voor deze gebieden gelijk met de aanwijzing ervan als speciale beschermingszone.

Voor de habitatrichtlijngebieden is er nog een bijkomende stap. Nadat de voorgestelde habitatrichtlijngebieden door de Europese Commissie op de zgn. lijst van gebieden van communautair belang zijn geplaatst, wijst de Vlaamse regering de gebieden dan uiteindelijk bij besluit aan als speciale beschermingszone. Ook dit aanwijzingsbesluit wordt bekendgemaakt via het Staatsblad. Het vervangt, voor die habitatrichtlijngebieden, het eerder gepubliceerde definitieve vaststellingsbesluit.

Gebieden die voor de goedkeuring van dit decreet zijn vastgesteld, zoals de vogelrichtlijngebieden (Besluit van 17/10/1988) en de habitatrichtlijngebieden (Besluit van 24/5/2002), worden geacht definitief te zijn vastgelegd, en worden dus niet meer aan een openbaar onderzoek onderworpen.

Procedure voor de aanwijzing van speciale beschermingszones

... en hun bescherming

Ook voor de decretale omzetting van artikel 6 van de Habitatrichtlijn werd er zeer nauw aangesloten bij de tekst van de Habitatrichtlijn zelf. Zo bepaalt de eerste paragraaf van artikel 36ter van het decreet dat de Vlaamse regering – in navolging van het eerste lid van artikel 6 – alle nodige maatregelen ter instandhouding van de speciale beschermingszones moet nemen, en dat deze maatregelen moeten beantwoorden aan de ecologische vereisten van de habitats en soorten waarvoor de gebieden zijn aangewezen. “Alle maatregelen” houdt heel duidelijk in dat het gaat om maatregelen die zowel in het kader van dit decreet (bv. natuurrichtplannen) als in het kader van andere wetgevingen kunnen genomen worden.

Artikel 36ter, §1

“De administratieve overheid neemt, binnen haar bevoegdheden, in de speciale beschermingszones, ongeacht de bestemming van het betrokken gebied, de nodige instandhoudingsmaatregelen die steeds dienen te beantwoorden aan de ecologische vereisten van de typen habitats vermeld in bijlage I van dit decreet en de soorten vermeld in de bijlagen II, III en IV van dit decreet...”

Verder moet de overheid volgens de tweede paragraaf van artikel 36ter alle nodige maatregelen nemen om elke verslechtering van de habitats of betekenisvolle verstoring van de soorten van de richtlijn in de speciale beschermingsgebieden tegen te gaan. Hiermee is ook lid 2 van artikel 6 van de Habitatrichtlijn omgezet.

Het decreet stipuleert in paragraaf 3 ook – in analogie met lid 3 van artikel 6 van de richtlijn – dat vergunningsplichtige activiteiten, plannen of programma's

Artikel 36ter, §2

“De administratieve overheid neemt, binnen haar bevoegdheden, in de speciale beschermingszones, ongeacht de bestemming van het betrokken gebied, tevens alle nodige maatregelen om

a) elke verslechtering van de natuurkwaliteit en het natuurlijk milieu van de habitats van bijlage I van dit decreet en van de habitats van de soorten vermeld in de bijlagen II, III en IV van dit decreet in een speciale beschermingszone te vermijden

b) elke betekenisvolle verstoring van een soort vermeld in de bijlagen II, III of IV van dit decreet in een speciale beschermingszone te vermijden...”

die – afzonderlijk of in combinatie met andere – significante negatieve gevolgen kunnen hebben voor een speciale beschermingszone, onderworpen moeten worden aan een passende beoordeling.

Bovendien voert het decreet in paragraaf 4 van artikel 36ter voor de overheid die de vergunning verleent of de meldingen en kennisgevingen in ontvangst neemt, de verplichting in om de activiteit of de goedkeuring van het plan te weigeren indien dit nodig is voor de bescherming van de gebieden.

Afwijkingen hierop zijn slechts toegestaan nadat gebleken is dat er geen minder schadelijke alternatieve oplossingen bestaan, en indien het gaat om “dwingende redenen van groot openbaar belang met inbegrip van redenen van sociale of economische aard”. Indien in dat gebied prioritaire habitats of soorten aanwezig zijn, kunnen alleen argumenten in aanmerking komen die verband houden met de menselijke gezondheid, de openbare veiligheid of met voor het milieu wezenlijk gunstige effecten, of andere dwingende redenen van groot openbaar belang (maar dat kan slechts na advies van de Europese Commissie). Voorwaarde voor zo'n afwijking is dat er compenserende maatregelen genomen zijn en dat de nodige actieve instandhoudingsmaatregelen genomen worden. Die compensaties moeten in verhouding zijn

(een evenwaardige habitat met minstens eenzelfde oppervlakte).

Het natuurrichtplan: een sleutel-element

Artikel 48 van het nieuwe decreet stipuleert nu heel duidelijk dat – net zoals voor de VEN- en IVON- gebieden en de 'groene' gewestplanbestemmingen – ook voor "de gebieden afgebakend volgens of in uitvoering van internationale overeenkomsten of verdragen betreffende het natuurbehoud of van akten betreffende het natuurbehoud, met inbegrip van Europese richtlijnen, vastgesteld op grond van internationale verdragen" (of m.a.w. de speciale beschermingszones) een natuurrichtplan opge maakt moet worden.

Dit plan, dat aangeeft wat op het vlak van het natuurbehoud voor een specifiek gebied wordt beoogd, omvat een gebiedsvisie met het streefbeeld voor de natuur en het natuurlijk milieu in dat gebied, een beschrijving van de stimulerende en bindende maatregelen die hiervoor nodig zijn, en de instrumenten nodig voor de realisatie van de gebiedsvisie. Het natuurrichtplan wordt dus een belangrijk instrument voor de invulling van de instandhoudingsmaatregelen. Dit plan zal met andere woorden alle gebiedsgerichte maatregelen (geboden,

verboden, erfdiensbaarheden, stimulerende maatregelen) uitwerken die nodig zijn voor de instandhouding en ontwikkeling van de aanwezige natuur, de natuurgerichte bosbouw, het recreatief medegebruik, de waterhuishouding, enz. De opmaak van een natuurrichtplan gebeurt in overleg met de sectoren en doelgroepen die actief zijn in het gebied.

Via dat natuurrichtplan kan de overheid ook een subsidiëring en vergoeding invoeren van een administratieve overheid (bv. gemeenten) of van een private eigenaar of grondgebruiker voor maatregelen die zij op projectmatige basis uitvoeren op grond van een overeenkomst. Het decreet voert hiertoe, naast de bestaande beheersovereenkomsten de term 'natuurprojectovereenkomst' in.

Meer openbaarheid

Met dit nieuwe decreet is duidelijk geopteerd voor een zeer open aanpak, die inspraak en participatie – en dus ook een beter maatschappelijk draagvlak – moet garanderen. Het feit dat de in 2001 aangemelde habitatgebieden in een uitvoeringsbesluit opgenomen en in het Staatsblad gepubliceerd werden, is hiervan een sprekend bewijs. Bovendien zal er in de toekomst voor elke aanduiding van nieuwe gebieden steeds een openbaar onderzoek opgestart worden.

Dat zal dus ook het geval zijn voor enkele bijkomende gebieden die aan de criteria van de Vogelrichtlijn voldoen, en voor de herziening van de bestaande vogelrichtlijngebieden. Deze herziening zal de onduidelijkheid rond en het onderscheid tussen de integrale vogelrichtlijngebieden – die volledig afgebakend zijn – en de niet-integrale vogelrichtlijngebieden – waarbinnen enkel bepaalde habitats en de groene gewestplanbestemmingen afgebakend zijn – moeten wegwerken. Ook bij de procedure voor de goedkeuring van een natuurrichtplan is een openbaar onderzoek voorzien.

Natura 2000 en VEN: een nauwe band

Het spreekt vanzelf dat noch de Vlaamse overheid, noch de burger er bij gebaat zouden zijn te moeten leven met twee soorten natuurnetwerken, Natura 2000 en VEN-IVON, die naast elkaar zouden bestaan, en die aan totaal andere reglementeringen onderworpen zouden zijn.

Alhoewel de criteria voor afbakening van deze gebieden verschillend zijn, zal er in de praktijk een grote overlap tussen de Natura 2000-gebieden en het VEN en het IVON zijn. Op zich hoeft dat zeker niet verwonderlijk te zijn, want natuur die belangrijk is op Europees niveau, zal dat

ongetwijfeld zeker zijn op Vlaams niveau. Volgens artikel 20 en 27 van het gewijzigde decreet kunnen speciale beschermingszones in het VEN of in het IVON worden opgenomen indien zij de vereiste bestemming hebben (bv. groen-, park-, buffer- of bosgebieden) of tot de juiste gebiedscategorie behoren (bv. beschermde duinen). Daarmee zullen ze onder dezelfde beschermingsbepalingen vallen die respectievelijk voor VEN en IVON gelden.

Soorten binnen en buiten Natura 2000

De Habitatrictlijn onderscheidt twee lijsten van soorten waarvoor de lidstaten instandhoudingsmaatregelen moeten treffen. Voor de soorten uit Bijlage II moeten in eerste instantie gebieden van communautair belang voorgesteld worden. Voor een aantal dier- en plan-

tensoorten uit Bijlage IV voorziet de Habitatrictlijn echter in een aantal strikte beschermingsmaatregelen, die niet uitsluitend gelden binnen de aangeduide Natura 2000-gebieden (wat wel het geval is voor de Bijlage II-soorten) maar over het volledige grondgebied van de lidstaat.

Voor soorten van Bijlage II, zoals dit vliegend hert, moeten Natura 2000-gebieden aangeduid worden, waarbinnen ze bovendien in een gunstige staat van instandhouding gehouden dienen te worden.

■ Strikte beschermingsmaatregelen¹³

Voor de diersoorten van Bijlage IV moeten de lidstaten o.m. een verbod instellen op het opzettelijk vangen of doden van in het wild levende specimens, het opzettelijk verstoren (vooral tijdens de perioden van voortplanting, afhankelijkheid van de jongen, overwintering en trek), het opzettelijk vernielen of rapen van eieren in de natuur, de beschadiging of de vernieling van hun voortplantings- of rustplaatsen, en zelfs het in bezit hebben, vervoeren, verhandelen of ruilen en het te koop of in ruil aanbieden van aan de natuur onttrokken specimens. De lidstaten moeten tenslotte ook toezicht houden op het bij toeval vangen en doden van de diersoorten, om vervolgens het nodige onderzoek te doen of de instandhoudingsmaatregelen te treffen die nodig zijn om te verzekeren dat dit vangen en doden geen significante negatieve weerslag heeft op de betrokken soorten.

De soorten van Bijlage II, IV of V die in Vlaanderen voorkomen, zijn opgelijst op p. 52 en 53.

Analoog dient – wat de plantensoorten van Bijlage IV betreft – een verbod ingesteld op het opzettelijk plukken en verzamelen, afsnijden, ontwortelen of vernielen van specimens van de genoemde soorten in de natuur, in hun natuurlijke verspreidingsgebied, alsook het in bezit hebben, vervoeren, verhandelen of ruilen en het te koop of in ruil aanbieden van aan de natuur onttrokken specimens.

■ Bepaalde exploitatiemogelijkheden voor bepaalde soorten¹⁴

Voor een aantal andere wilde dier- en plantensoorten, opgelijst in Bijlage V, kunnen de lidstaten een exploitatie toelaten indien ze dat nodig achten, maar ze dienen wel de nodige maatregelen te treffen om ervoor te zorgen dat dit verenigbaar blijft met het behoud van die soorten in een gunstige staat van instandhouding. Het betreft hier o.m. diersoorten die soms als schadelijk kunnen worden aanzien (zoals de wolf) of gegeerd zijn als voedselbron (zoals de wijngaardslak, de Atlantische zalm of bepaalde steursoorten), of om erg decoratieve plantensoorten zoals het sneeuwklokje of bepaalde narcissoorten. De lidstaat kan daarbij een hele reeks maatregelen uitvoeren, zoals het instellen van quota of verkoops- of pluk/vangstvoorschriften, een tijdelijk of plaatselijk verbod, enz.

10

A close-up photograph of a snail. The snail's shell is dark brown or black with a prominent spiral pattern. Its body is a light, yellowish-tan color with a wrinkled, reticulated texture. Two long eye stalks are extended forward. The snail is positioned on a dark, rough, and textured surface, possibly a rock or piece of bark. The background is a soft, out-of-focus green, suggesting a natural outdoor environment.

[illegible]

Zelfs indien afwijkingen toegestaan worden, dan nog moeten de lidstaten alle niet-selectieve vangstmiddelen zoals lokdieren, bandrecorders, lichtbakken, niet-selectieve netten en vallen, lokaas, uitgasen of uitroken, (semi-)automatische wapens, enz. verbieden. Ook het gebruik van rijdende motorvoertuigen of 'luchtvaartuigen' is hierbij verboden.

De finale stap: de integratie van de twee richtlijnen

Zoals we reeds eerder zagen, is het de bedoeling van de Habitatrichtlijn aanleiding te geven tot een Natura 2000-netwerk, waarin ook de Vogelrichtlijngebieden geïntegreerd worden. Die integratie van beide richtlijnen is niet zo artificieel als misschien op het eerste gezicht zou lijken. De Habitatrichtlijn mag immers gezien wor-

Artikel 4, lid 4 (Vogelrichtlijn)

“De Lid-Staten nemen passende maatregelen om vervuiling en verslechtering van de woongebieden in de in de leden 1 en 2 bedoelde beschermingszones te voorkomen, alsmede om te voorkomen dat de vogels aldaar worden gestoord, voor zover deze vervuiling, verslechtering en storing, gelet op de doelstellingen van dit artikel, van wezenlijke invloed zijn. Ook buiten deze beschermingszones zetten de Lid-Staten zich in om vervuiling en verslechtering van de woongebieden te voorkomen.” ❁

den als complementair aan op de 13 jaar eerder goedgekeurde Vogelrichtlijn, maar dan toegespitst op andere diersoorten, op plantensoorten en op habitats.

Zo heeft de Habitatrichtlijn een instandhoudingsstelsel uitgewerkt dat in grote lijnen vergelijkbaar is met dat van de Vogelrichtlijn: artikel 6 van de Habitatrichtlijn heeft haar tegenhanger in artikel 4 van de Vogelrichtlijn. Dit artikel 4 stipuleert dat er voor de vogels van bijlage I en

Artikel 7 (Habitatrichtlijn)

“De uit artikel 6, leden 2, 3 en 4, voortvloeiende verplichtingen komen in de plaats van de verplichtingen die voortvloeien uit artikel 4, lid 4, eerste zin, van Richtlijn 79/409/EEG, voor wat betreft de speciale beschermingszones die overeenkomstig artikel 4, lid 1, van die richtlijn zijn aangewezen of bij analogie overeenkomstig artikel 4, lid 2, van die richtlijn zijn erkend...” ❁

trek Vogelsoorten speciale beschermingsmaatregelen en -zones worden ingesteld (leden 1 tot 3) en dat er maatregelen genomen moeten worden om vervuiling en verslechtering van deze woongebieden te voorkomen (lid 4).

Om de gebieden aangeduid onder beide richtlijnen zoveel mogelijk een identiek statuut te geven, bepaalt artikel 7 van de Habitatrichtlijn dat de procedurebepalingen van artikel 6 (leden 2 tot en met 4) van toepassing zijn op de Vogelrichtlijngebieden, en artikel 4 dus gedeeltelijk vervangen.

De kaart in bijlage geeft de huidige situatie voor Vlaanderen aan.

Aangeduide Natura 2000-gebieden	Oppervlakte (ha)
Habitatrichtlijngebieden	101.891
Vogelrichtlijngebieden	97.745
Overlap tussen beide	-36.596
Totale oppervlakte speciale beschermingszones	163.040
waarvan :	
Woongebied	2.736
Recreatiegebied	1.902
Bosgebieden	13.135
Bosgebieden met ecologisch belang	2.624
Bosuitbreidingsgebieden	111

Deze brochure, die in 1999 geschreven werd ter gelegenheid van de 20ste verjaardag van de goedkeuring van de Vogelrichtlijn, werd herdrukt en is dus opnieuw beschikbaar. Een exemplaar kan gratis aangevraagd worden bij Afdeling Natuur.

Ook de poster in bijlage kan apart aangevraagd worden bij Afdeling Natuur.

Het huiswerk van de lidstaten

De Habitatrichtlijn is niet alleen een ambitieuze richtlijn, ze stelt bovendien de lidstaten voor een aantal zware opdrachten. Het is duidelijk dat de drie meest cruciale elementen daarin de omzetting van de richtlijn in eigen nationale (of regionale) wetgeving, de aanduiding van de gebieden en het nemen van de nodige instandhoudingsmaatregelen zijn. Voor deze elementaire verplichtingen heeft de Habitatrichtlijn ook duidelijke limietdata voorgeschreven.

Daarnaast verplicht de richtlijn tot het uitvoeren van een reeks supplementaire taken. Sommige daarvan vergen ongetwijfeld extra werk, zoals de rapporteringen aan de Commissie, maar voor sommige andere – zoals de soortenbescherming – bestond er in de meeste lidstaten reeds een min of meer volledige wetgeving en controle. Een volledig overzicht van de taken vindt u in tabel 8.

Tabel 8. Cruciale stappen in de implementatie van de Habitatrichtlijn

Tijdslimiet	Belangrijkste taken	geregeld door art.
Juni 1994	de omzetting van de richtlijn in eigen wetgeving	23
Juni 1995	de volledige lijsten van communautair belangrijke gebieden aanmelden aan de Europese Commissie	4
Juni 1998	een akkoord bereiken met de Europese Commissie over een definitieve lijst van communautair belangrijk gebieden	4 en 21
Juni 2004	de aanduiding van deze gebieden als speciale beschermingszones, het treffen van de nodige instandhoudingsmaatregelen	4
Bijkomende taken		
Juni 1995	een raming van de nodige EU-cofinanciering	8
(Continu)	het beheer van landschapselementen	10
(Continu)	de monitoring van de soorten en habitats	11
(Continu)	het nemen van maatregelen voor een strikte soortenbescherming	12-15
Alle 2 jaar	een verslag over toegestane afwijkingen op soortenbescherming	16
Alle 6 jaar	een verslag over de toepassing van de genomen maatregelen	17
(Continu)	het stimuleren van onderzoek, met aandacht voor grensoverschrijdende samenwerkingsverbanden	18
(Continu)	nagaan of herintroductie van inheemse soorten wenselijk is; waken over opzettelijke introducties van niet inheemse soorten	22
(Continu)	sensibilisatie van de bevolking i.v.m. de noodzaak om wilde soorten en hun habitats te beschermen	22

Beter laat dan nooit ?

Ondanks de strikt opgelegde timing heeft de praktische toepassing van de richtlijnen in de lidstaten een grote vertraging opgelopen. Eind 2001, meer dan 6 jaar na de verplichte datum, was in geen enkele lidstaat de aanduiding van de gebieden van communautair belang afgerond en officieel aangemeld, en ook wat de omzetting betreft, valt er nog heel wat werk te verrichten. Die vertraging is te wijten aan verschillende oorzaken.

Veel lidstaten hebben ongetwijfeld de gevolgen van de goedkeuring van de richtlijn onderschat. Vooral voor het opmaken van een wetenschappelijke lijst ontbreken in veel lidstaten de nodige gegevens over de verspreiding van soorten en de aanwezigheid van de verschillende habitattypes. Vaak zijn dergelijke gegevens wel gekend, maar ontbreekt een centrale gegevensbank, die een globale inventarisatie en beoordeling mogelijk moet maken. Vaak duiken er ook “technische” moeilijkheden op, zoals de moeilijke verenigbaarheid van diverse karteringssystemen.

Wat de omzetting van de richtlijn betreft, waren er bovendien belangrijke interpretatieverschillen, vooral van het bewuste en cruciale artikel 6. De interpretatienota van de Europese Commissie¹⁶ was dan ook een onmisbaar instrument. De

laatste jaren is er echter steeds meer rechtspraak die de lidstaten aanzet hun 'huishwerk' naar behoren te vervullen.

De ene lidstaat is duidelijk de andere niet

Om aan te geven wat de stand van zaken is op het vlak van de toepassing van de Habitat- en de Vogelrichtlijnen, publiceert de Europese Commissie op geregelde tijdstippen een "Natura 2000-barometer"¹⁷. Deze geeft aan hoeveel gebieden elke lidstaat voor beide richtlijnen aangeduid heeft (met hun totale oppervlakte en hun procentueel aandeel van het grondgebied), evalueert of de kaarten en informatie-fiches voor de individuele gebieden volledig zijn, en geeft tenslotte een algemene beoordeling. De barometer is echter gebaseerd op de informatie die de lidstaten officieel doorgegeven hebben en schetst dan ook uitsluitend de administratieve kant van de implementatie, en geenszins de werkelijke situatie op het terrein.

Om een volledig beeld te kunnen schetsten, publiceerde WWF in juni 2001 een vergelijkende studie¹⁸ van de toepassing van de richtlijn – in al zijn facetten – in 14 van de 15 lidstaten (Luxemburg uitgezonderd). Daaruit bleken heel duidelijke verschillen tussen de lidstaten onderling, of zelfs – binnen een lidstaat – tussen diens gewesten. Bovendien behaalden de lidstaten soms erg ongelijke scores voor de verschillende verplichtingen van de richtlijn: zo hadden de meeste lidstaten reeds een hele weg afgelegd op het vlak van de aanduiding van de gebieden en de omzetting van de richtlijn in eigen wetgeving, maar stonden de meeste nog zo goed als nergens op het vlak van de instandhoudingsmaatregelen (de echte beschermingsmaatregelen). Koploper in het ganse proces was Denemarken, op de voet gevolgd door Nederland, Oostenrijk en Groot-Brittannië. België en Frankrijk zaten in de middenmoot, met Ierland als rode lantaarn.

Vlaanderen scoorde in dat rapport – wat de aanduiding van de gebieden betreft – met een totale oppervlakte Habitatrichtlijngebied van ongeveer 102.000 ha duidelijk beter dan Wallonië maar ondertussen heeft ook Wallonië een nieuwe gebiedslijst goedgekeurd en hebben beide gewesten een nieuw decreet goedgekeurd dat de omzetting van de twee richtlijnen in eigen wetgeving regelt. ✱

De stok achter de deur

Op grond van het EG-Verdrag heeft de Europese Commissie de mogelijkheid op te treden tegen een lidstaat wanneer deze zijn verplichtingen niet nakomt. Dat geldt dus ook voor de toepassing van de Habitat-richtlijn. Aanspreekpunt voor de Commissie is altijd de nationale (federale) overheid, ook als het natuurbehoud – zoals in ons land het geval is – een gewestelijke materie is.

In een eerste fase zullen de bevoegde juridische diensten van de Europese Unie een informeel overleg met de betreffende lidstaat in kwestie hebben. Indien afdoende antwoorden uitblijven, of er helemaal geen vooruitzicht is op een spoedige implementatie van de richtlijn, dan volgt een eerste officiële aanmaningsbrief, ook wel de ingebrekestelling genoemd. De lidstaat heeft dan twee maanden om hierop te reageren. Blijft het antwoord uit, of kan het de argumenten van de Commissie niet weerleggen, dan volgt een met redenen omkleed advies. Dit beschrijft gedetailleerd aan welke verplichtingen de lidstaat niet voldoet. Deze laatste heeft nu opnieuw twee maanden om er gevolg aan te geven.

Doet de lidstaat dit niet, dan start de Europese Commissie een gerechtelijke procedure, waarbij de zaak aanhangig gemaakt wordt bij het Europees Hof van Justitie. Dit Hof kan de lidstaat veroordelen door een arrest te vellen, dat de argumentatie van de Commissie bevestigt. Volhardt de lidstaat ook dan nog in de boosheid, dan kan de Commissie haar opnieuw dagvaarden, waarna het Hof een boete of dwangsom kan opleggen.

Dergelijke procedures kunnen uiteraard ook opgestart worden na klachten van burgers of (natuurbehouds)organisaties, maar het hangt wel af van de beoordeling door de Commissie of er effectief gevolg aan gegeven wordt. De kwaliteit van het dossier en de juistheid van de aangehaalde argumenten spelen hierin een doorslaggevende rol.

Tegen Vlaanderen lopen er momenteel een 14-tal procedures, waarvan er enkele betrekking hebben op de omzetting van de Habitat- en Vogelrichtlijn in eigen wetgeving, terwijl de overige te maken hebben met geplande werken, gewestplanwijzigingen of activiteiten die de instandhouding van de habitats en soorten van deze gebieden in gevaar brengen.

■ De daad bij het woord !

Sinds de hervorming van de Europese Structuurfondsen¹⁹ in 1999 wordt bovendien duidelijk gesteld dat leefmilieu-aspecten (en vooral ter naleving van o.m. de natuurbehoudsrichtlijnen) opgenomen moeten worden in de definitie en implementatie van maatregelen die gesteund worden door de Structuurfondsen en het Cohesiefonds²⁰. In vaktermen heet dit het "cross compliance"-principe.

De Europese commissarissen Wallström (leefmilieu) en Barnier (regionale ontwikkeling) hebben er bij de lidstaten in maart 2000 (en in 2002 opnieuw) sterk op aangedrongen dat ze de Habitatrichtlijn integraal zouden implementeren en hebben hen gewaarschuwd dat de uitbetaling van de Structuurfondsen anders gestaakt zou kunnen worden.

Die waarschuwing gold ook voor het niet indienen van volledige gebiedslijsten, of voor projecten die schade aanbrengen

Dat de Europese Commissie het ernstig neemt met de toepassing van de Habitatrichtlijn, is duidelijk: in Wallonië werd eind 2001 de uitbetaling van structuurfondsen opgeschort wegens onvolledige gebiedsaanduiding. Hierdoor kwam een gezamenlijk project van RNOB, Aves en WWF voor de bouw van een natuureducatief centrum – met Europese steun – aan het Meer van Virelles tijdelijk op de helling te staan.

aan een Natura 2000-gebied of gevolgen hebben voor de habitats en soorten die door de Habitatrichtlijn beschermd worden. Deze opschorting van Structuurfondsen werd in het najaar van 2001 ook effectief doorgevoerd voor het Waalse Gewest, met de argumentatie dat – door een gebrek aan volledige gebiedslijsten – onmogelijk kan uitgemerkt worden of bv. plannen voor platte-

landsontwikkeling al dan niet verenigbaar zijn met de vereisten van de Habitatrichtlijn.

Eveneens in maart 2000 heeft het Europees Parlement trouwens een resolutie gestemd die de lidstaten zeer specifiek verzocht die Structuurfondsen te gebruiken om de implementatie van de Habitatrichtlijn te steunen.

_____

Het enige Europese fonds dat specifiek voor de creatie van het Natura 2000-netwerk in het leven is geroepen, is het 'Life Natuur'-fonds. Het werd opgericht in 1992 – het jaar van de goedkeuring van de Habitatrichtlijn – en wil projecten voor het behoud en het herstel van de habitats en soorten van de twee natuurbehoudsrichtlijnen financieel ondersteunen. Het Life

Alhoewel er daarnaast een arsenaal aan andere mogelijke hulpmiddelen bestaat, hebben deze toch een groot aantal beperkingen. Allereerst hebben de verordeningen die deze hulpmiddelen bepalen andere doelstellingen, zijn ze dikwijls erg vaag geformuleerd en verwijzen ze in geen enkel geval specifiek naar de Vogel- of de Habitatrichtlijn. Bovendien richten ze zich vaak tot een specifiek landgebruik of tot specifieke soorten projecten, en zijn ze slechts beschikbaar in bepaalde regio's of gebieden. De regio's met de grootste mogelijkheden zijn diegene die zijn aangeduid onder Doelstelling 1, 5b en 6 van het Structuurfonds. Ze bevinden zich alle in Spanje, Portugal, Griekenland en Ierland... regio's waar ook de Habitatrichtlijn voor de grootste uitdagingen staat. Bovendien zijn al deze fondsen in het algemeen weinig toegankelijk.

Anderzijds moet erover gewaakt worden dat Natura 2000 niet enkel te beschouwen als een extra kost: de aanduiding van deze gebieden kan ook een meerwaarde betekenen op socio-economisch vlak. In het voorjaar van 2002 startten het Institute for European Environmental Policy en de WWF-organisaties in België, Spanje, Oostenrijk, Denemarken, Letland en Lithouwen daarom met steun van de Europese Commissie een studie naar de socio-economische voordelen van een opname van een gebied in het Natura 2000-netwerk. Hiervoor werd in elk van de zes betrokken landen een gebied geselecteerd dat als case study dienst zal doen. Voor België werd dit het Vijvercomplex van Midden-Limburg. De studie leid-

WWF

WES
Wetlands & Ecosystem Services

Natura 2000
EUROPEAN
BENEFITS

Natura 2000
Promotie van de voordelen :
een socio-economische evaluatie

Case study in het Vijvercomplex van Midden-Limburg

Tabel 9. Overzicht van Life-Natuur-projecten uitgevoerd in Vlaanderen

Jaar van goedkeuring	Projecttitel	Duur (jaren)	Aanvrager	Budget in €
1994	Mars (Marsh Amelioration along the River Scheldt)	4	Vlaamse Gemeenschap – Afd. Natuur	844.440
1994	Bescherming en herstel van de kwartelkoning (Crex Crex) in België	3	BNVR	1.600.000
1995	Veiligstelling van de laatste kalkmoerassen in België	3	BNVR	858.000
1995	Groene Ring van Drie Valleien	2	Natuurreservaten Oost-Brabant	425.532
1996	Integral Coastal Conservation Initiative (Initiatief voor de integrale bescherming van de kust)	5	Vlaamse gemeenschap – Afd. Natuur	2.551.854
1996	Herstel en ontwikkeling van natuurwaarden langs de Grensmaas	3	WWF	860.563
1996	Actieplan voor het herstel van heide, heischrale graslanden en aanverwante habitats in België	3	BNVR	821.791
1997	Aanzet tot het ecologisch herstel van het Vijvercomplex Midden-Limburg	4	WWF	1.992.849
1998	Vengebieden in de Kempen	4	BNVR	897.678
1998	Dijlevallei	3	BNVR	1.902.464
1998	Behoud, Bescherming en Herstel van de Kranepoel en Omgeving	3	Gemeente Aalter	675.225
1999	Zilte graslanden in de Vlaamse kustpolders	4	BNVR	1.490.583
1999	Grensoverschrijdend herstel en behoud van natte ecosystemen	4	Stichting Limburgs Landschap	3.972.382
1999	Intermediair Atlantische heide in Vlaanderen	4	BNVR	1.438.005
2000	Actieplan voor behoud en herstel van drie bossen in de Vlaamse Ardennen	5	WWF	2.837.738
2002	FEYDRA: Fossil Estuary of the Yzer Dunes Restoration action	4	Vlaamse gemeenschap – Afd. Natuur	1.309.522
2002	Baserijke moeras- en heide- ecosystemen in de Zuiderkempen	5	BNVR	2.535.594
Totaal				27.014.220 €

■ Wil Europa met het Natura 2000-netwerk bijkomende natuurreservaten creëren?

Hoeveel Natura 2000-gebieden moet een lidstaat aanduiden ?

Brengt de afbakening van Natura 2000-gebieden belangrijke beperkingen met zich mee ? Welke activiteiten zijn er nog mogelijk ?

Wie bepaalt wat kan en mag binnen de Natura 2000-gebieden?

Welke beheersverplichtingen gelden voor de Natura 2000-gebieden?

46

Veel gestelde vragen over Natura 2000

definiëren. Zo voorziet het Vlaamse Natuurdecreet van 1997 bv. de opmaak en uitvoering van natuurrichtplannen voor de gebieden van de natuurlijke structuur van het VEN en het IVON en van gebieden "in uitvoering van internationale verdragen, overeenkomsten en richtlijnen". De uitvoering van een natuurrichtplan gebeurt door bestaande instrumenten zoals beheersplanning en -uitvoering, natuurinrichting, beheersovereenkomsten, verwerving,...

Zijn nieuwe projecten of activiteiten binnen deze gebieden nog mogelijk ?

Artikel 6 van de Habitatrichtlijn is daarover zeer duidelijk: voor elk plan of project dat significante gevolgen voor een Natura 2000-gebied kan hebben, is er eerst een passende beoordeling (een zogenaamde effectenrapportering) door de bevoegde nationale instanties – in Vlaanderen het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap – nodig. Die moeten uitmaken of er gevolgen zullen zijn voor de aanwezige natuurwaarden die voor de opnemings van dit gebied in het netwerk bepalend zijn geweest. Als blijkt dat er geen significante gevolgen te verwachten zijn, kunnen dergelijke projecten of activiteiten toegestaan

worden. Indien er wel gevolgen zijn, moet er gezocht worden naar alternatieven. Is het project werkelijk "van groot openbaar belang", dan kan het eventueel toch doorgaan mits het nemen van passende compenserende maatregelen.

Zijn er ook gevolgen buiten de afgebakende gebieden ?

Lidstaten zijn verplicht alle maatregelen te nemen die nodig zijn voor het behoud van de habitats en soorten die voorkomen binnen de afgebakende gebieden, en waarvoor het gebied is aangewezen. Die maatregelen kunnen echter ook buiten deze gebieden opgelegd worden indien daar activiteiten doorgaan die een effect binnen het gebied (kunnen) hebben. Bovendien zijn de lidstaten ook verplicht om voor een aantal dieren en plantensoorten uit Bijlage IV strikte beschermingsmaatregelen over het volledige grondgebied van de lidstaat te nemen, en kunnen ze – indien het nodig geacht wordt – buiten de aangeduide gebieden tevens maatregelen nemen om een aangepast beheer van kleine landschapselementen te promoten.

Is er een verband tussen het Europees Natura 2000-netwerk en de toekomstig Vlaamse VEN en IVON?

Het creëren van twee parallel naast elkaar bestaande netwerkstructuren in Vlaanderen – een Vlaams en een Europees – zou voor veel nutteloze verwarring en complicaties zorgen. Natuur die op Europees niveau belangrijk is, is dat ongetwijfeld ook op Vlaams niveau. In de praktijk zal ook blijken dat het overgrote deel opgenomen zal zijn binnen het VEN en het IVON. Andere delen zullen terecht komen in Natuurverwevingsgebied en in mindere mate ook in Natuurverbindingsgebied. De Vlaamse overheid heeft er bij de aanpassing van het Natuurdecreet van eind 1997 dan ook over gewaakt dat beide soorten gebieden zoveel mogelijk overlappen en onder één centrale wetgeving vallen. Het natuurdecreet voorzag ook reeds in de oprichting van een Integraal Verwevings- en Ondersteunend Netwerk (IVON), dat het VEN- en Natura 2000-netwerk kan versterken en een invulling kan geven aan artikel 10 van de Habitatrichtlijn, dat het beheer van de kleine landschapselementen regelt.

Wat kost de oprichting van dit Europees netwerk ? En wie gaat dat betalen ?

Momenteel valt de totale som die hiervoor nodig is, nog niet te bepalen. De Europese Commissie heeft eind 2001 echter in samenwerking met de lidstaten een werkgroep opgericht om een inzicht te krijgen in de budgetnoden voor de implementatie van Natura 2000. Specifiek voor de realisatie van het Natura 2000-netwerk is er ook een Europees fonds in het leven is geroepen: het "Life Natuur"- fonds heeft als doel projecten voor het behoud en herstel van de habitats en soorten van de twee natuurbehoudsrichtlijnen te ondersteunen. Daarnaast bestaan er op Europees vlak nog tal van andere instrumenten (vnl. de Structuurfondsen en de Gemeenschappelijke initiatieven zoals Leader en Interreg) die aangewend kunnen worden, al zijn ze hiervoor eigenlijk niet geconcipieerd. Ook lidstaten zelf kunnen een belangrijke financiële bijdragen leveren, ter vergoeding van inkomstenderving, voor beheersmaatregelen of in het kader van beheersovereenkomsten, door het verminderen van de grondbelasting of de erfrechten voor terreinen binnen Natura 2000-gebieden,... Bovendien moet erover gewaakt worden Natura 2000 niet enkel te beschouwen als een extra kost: de aanduiding van deze gebieden kan ook een meerwaarde betekenen op socio-economisch vlak.

Bijlage

Definities uit de Habitatrictlijn

a) Instandhouding:

een geheel van maatregelen die nodig zijn voor het behoud of herstel van natuurlijke habitats en populaties van wilde dier- en plantensoorten in een gunstige staat van instandhouding als bedoeld in de letters e) en i);

b) Natuurlijke habitats:

land- of waterzones met bijzondere geografische, abiotische en biotische kenmerken, en die zowel geheel natuurlijk als halfnatuurlijk kunnen zijn;

c) Typen natuurlijke habitats van communautair belang:

habitats die op het in artikel 2 bedoelde grondgebied:

- gevaar lopen in hun natuurlijke verspreidingsgebied te verdwijnen; of
- een beperkt natuurlijk verspreidingsgebied hebben ten gevolge van hun achteruitgang of wegens hun intrinsiek beperkte areaal; of
- opmerkelijke voorbeelden zijn van een of meer van de volgende vijf biogeografische regio's: Alpiene gebied, Atlantische zone, continentale zone, Macaronesië en Middellandse-Zeegebied.

Deze typen habitats zijn of kunnen worden opgenomen in bijlage I;

d) Prioritaire typen natuurlijke habitats:

op het in artikel 2 bedoelde grondgebied voorkomende typen natuurlijke habitats die gevaar lopen te verdwijnen en voor welke instandhouding de Gemeenschap een bijzondere verantwoordelijkheid draagt omdat een belangrijk deel van hun natuurlijke verspreidingsgebied op het in artikel 2 bedoelde grondgebied ligt. Deze prioritaire typen natuurlijke habitats zijn in bijlage I met een sterretje (*) gemerkt;

e) Staat van instandhouding van een natuurlijke habitat:

de som van de invloeden die op de betrokken natuurlijke habitat en de daar voorkomende typische soorten inwerken en op lange termijn een verandering kunnen bewerkstelligen in de natuurlijke verspreiding, de structuur en de functies van die habitat of die van invloed kunnen zijn op het voortbestaan op lange termijn van de betrokken typische soorten op het in artikel 2 bedoelde grondgebied.

De "staat van instandhouding" van een natuurlijke habitat wordt als "gunstig" beschouwd wanneer:

- het natuurlijke verspreidingsgebied van de habitat en de oppervlakte van die habitat binnen dat gebied stabiel zijn of toenemen, en
- de voor behoud op lange termijn nodige specifieke structuur en functies bestaan en in de afzienbare toekomst vermoedelijk zullen blijven bestaan, en
- de staat van instandhouding van de voor die habitat typische soorten gunstig is als bedoeld in letter i);

f) Habitat van een soort:

een door specifieke abiotische en biotische factoren bepaald milieu waarin de soort tijdens één van de fasen van zijn biologische cyclus leeft;

g) Soorten van communautair belang:

soorten die op het in artikel 2 bedoelde grondgebied:

1. bedreigd zijn, uitgezonderd de soorten waarvan het natuurlijke verspreidingsgebied slechts een marginaal gedeelte van dat grondgebied beslaat en die in

het west-palearctische gebied niet bedreigd of kwetsbaar zijn of

2. kwetsbaar zijn, dat wil zeggen waarvan het waarschijnlijk wordt geacht dat zij in de naaste toekomst bij voortbestaan van de bedreigende factoren zullen overgaan naar de categorie van bedreigde soorten, of
3. zeldzaam zijn, dat wil zeggen waarvan de populaties van kleine omvang zijn en die, hoewel zij momenteel noch bedreigd noch kwetsbaar zijn, in die situatie dreigen te komen. Deze soorten leven in geografische gebieden die van beperkte omvang zijn, of zijn over een grotere oppervlakte versnipperd, of
4. endemisch zijn en bijzondere aandacht vereisen wegens het specifieke karakter van hun habitat en/of de potentiële gevolgen van hun exploitatie voor hun staat van instandhouding.

Deze soorten zijn of kunnen worden opgenomen in bijlage II en/of IV of V;

h) Prioritaire soorten:

de in letter g), onder (1), bedoelde soorten voor welke instandhouding de Gemeenschap bijzondere verantwoordelijkheid draagt omdat een belangrijk deel van hun

natuurlijke verspreidingsgebied op het in artikel 2 bedoelde grondgebied ligt. Deze prioritaire soorten zijn in bijlage II met een sterretje (*) gemerkt;

i) **Staat van instandhouding van een soort:** het effect van de som van de invloeden die op de betrokken soort inwerken en op lange termijn een verandering kunnen bewerkstelligen in de verspreiding en de grootte van de populaties van die soort op het in artikel 2 bedoelde grondgebied.

De "staat van instandhouding" wordt als "gunstig" beschouwd wanneer:

- uit populatiedynamische gegevens blijkt dat de betrokken soort nog steeds een levensvatbare component is van de natuurlijke habitat waarin hij voorkomt, en dat vermoedelijk op lange termijn zal blijven, en
- het natuurlijke verspreidingsgebied van die soort niet kleiner wordt of binnen afzienbare tijd lijkt te zullen worden, en
- er een voldoende grote habitat bestaat en waarschijnlijk zal blijven bestaan om de populaties van die soort op lange termijn in stand te houden;

j) **Gebied:**

een geografisch bepaalde zone, waarvan de oppervlakte duidelijk is afgebakend;

k) **Gebied van communautair belang:**

een gebied dat er in de biogeografische regio of regio's waartoe het behoort, significant toe bijdraagt een type natuurlijke habitat van bijlage I of een soort van bijlage II in een gunstige staat van instandhouding te behouden of te herstellen en ook significant kan bijdragen tot de coherentie van het in artikel 3 bedoelde Natura 2000-netwerk, en/of significant bijdraagt tot de instandhouding van de biologische diversiteit in de betrokken biogeografische regio of regio's.

Voor de diersoorten met een zeer groot territorium komen de gebieden van communautair belang overeen met de plaatsen, binnen het natuurlijke verspreidingsgebied van die soorten, die de fysische en biologische elementen vertonen welke voor hun leven en voortplanting essentieel zijn;

l) **Speciale beschermingszone:**

een door de lidstaten bij een wettelijk, bestuursrechtelijk en/of op een overeen-

komst berustend besluit aangewezen gebied van communautair belang waarin de instandhoudingsmaatregelen worden toegepast die nodig zijn om de natuurlijke habitats en/of de populaties van de soorten waarvoor het gebied is aangewezen, in een gunstige staat van instandhouding te behouden of te herstellen;

m) **Specimen:**

elk dier of elke plant, levend of dood, van de in de bijlagen IV en V genoemde soorten, elk deel van een dier of plant van deze soorten of elk daaruit verkregen product, alsmede alle andere goederen, voor zover uit een begeleidend document, de verpakking, een merk of etiket, of uit andere omstandigheden blijkt dat het gaat om delen van dieren of planten van deze soorten of daaruit verkregen producten;

Bijlage

Habitats aanwezig in Vlaanderen

De volgende habitattypes van Bijlage I van de Habitatrichtlijn komen voor in Vlaanderen.

Code **Habitat**

KUSTHABITATS EN HALOFYTENVEGETATIES

1110	Permanent met zeewater van geringe diepte overstroomde zandbanken
1130	Estuaria
1140	Bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten
1310	Eenjarige pioniervegetaties van slik- en zandgebieden met <i>Salicornia</i> -soorten en andere zoutminnende planten
1320	Schorren met slijkgrasvegetatie (<i>Spartinion</i>)
1330	Atlantische schorren (<i>Glauco-Puccinellietalia</i>)

KUST- EN LANDDUINEN

2110	Embryonale wandelende duinen
2120	Wandelende duinen op de strandwal met <i>Ammophila arenaria</i> (witte duinen)
2130 *	Vastgelegde duinen met kruidvegetatie (grijze duinen):
2150 *	Eu-atlantische vastgelegde ontkalkte duinen (<i>Calluno-Ulicetea</i>)
2160	Duinen met <i>Hyppophae rhamnoides</i>
2170	Duinen met <i>Salix arenaria</i>
2180	Beboste duinen van het Atlantische kustgebied
2190	Vochtige duinvalleien
2310	Psammofiele heide met <i>Calluna</i> - en <i>Genista</i> -soorten
2330	Open grasland met <i>Corynephorus</i> - en <i>Agrostis</i> -soorten op landduinen

ZOETWATERHABITATS

3110	Mineraalarme oligotrofe wateren van de Atlantische zandvlakten met amfibische vegetatie: <i>Lobelia</i> , <i>Littorellia</i> en <i>Isoëtes</i>
3130	Oligotrofe wateren van het Middeneuropese en peri-alpiene gebied met <i>Littorella</i> - of <i>Isoëtes</i> -vegetatie of met eenjarige vegetatie op drooggevalen oevers (<i>Nanocyperetalia</i>)
3140	Kalkhoudende oligo-mesotrofe wateren met benthische characeëenvegetatie
3150	Van nature eutrofe meren met vegetatie van het type Magnopotamion of Hydrocharition
3260	De drijvende <i>Ranunculus</i> -vegetatie van submontane en planitiare rivieren

HEIDE- EN STRUIKVEGETATIES VAN DE GEMATIGDE KLIMAATZONE 31.11

4010	Noordatlantische vochtige heide met <i>Erica tetralix</i>
4030	Droge heide (alle subtypen)

THERMOFIEL STRUIKGEWAS

5130	<i>Juniperus communis</i> -formaties in heidevelden of op kalkgrasland

NATUURLIJKE EN HALFNATUURLIJKE GRASFORMATIES

- 6210 Halfnatuurlijke droge grasformaties en vegetaties met struikopslag op kalkhoudende bodems (*Festuco Brometalia*)
- 6230 * Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems van berggebieden
- 6410 Grasland met *Molinia* op kalkhoudende bodem en kleibodem (Eu-Molinion).
- 6430 Voedselrijke ruigten.
- 6510 Laaggelegen schraal hooiland (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*).

VENEN

- 7110 * Actief hoogveen.
- 7120 Aangetast hoogveen (natuurlijke regeneratie nog mogelijk).
- 7140 Overgangs- en trilveen.
- 7150 Slenken in veengronden (*Rhynchosporion*)
- 7210 * Kalkhoudende moerassen met *Cladium mariscus* en *Carex davalliana*
- 7220 * Kalktufbronnen met tufsteenformatie (*Cratoneurion*)
- 7230 Alkalisch laagveen

ROTSACHTIGE HABITATS EN GROTEN

- 8310 Niet voor het publiek opengestelde grotten.

BOSSEN

- 9110 Beukenbossen van het type *Luzulo-Fagetum*.
- 9120 Beukenbossen van het type met *Ilex*- en *Taxus*-soorten, die rijk zijn aan epifyten (*Ilici-Fagion*).
- 9130 Beukenbossen van het type *Asperulo-Fagetum*.
- 9160 Eikenbossen van het type *Stellario-Carpinetum*
- 9190 Oude zuurminnende eikenbossen met *Quercus robur* op zandvlakten.
- 91D0* Veenbossen.
- 91E0* Overblijvende of relictbossen op alluviale grond (*Alnion glutinoso-incanae*).
- 91F0 Gemengde eiken-iepenbossen langs de oevers van grote rivieren

* : Prioritaire habitat

Bijlage. Soorten van de Habitatrictlijn aanwezig in Vlaanderen (Bijlagen II, IV en V)

De volgende soorten zijn aanwezig op het Vlaamse grondgebied (de soorten aanwezig in de Noordzee – de bruinvis, tuimeelaar, zeehond en grijze zeehond – vallen onder federale bevoegdheid en worden dus niet in deze tabel opgenomen !)

Voor soorten van Bijlage II dienen de lidstaten Natura 2000-gebieden aan te wijzen, waarbinnen ze in een gunstige staat van instandhouding gehouden moeten worden.

Soorten van Bijlage IV genieten van een aantal strikte beschermingsmaatregelen,

zowel binnen als buiten de Natura 2000-gebieden.

Voor soorten van Bijlage V kunnen de lidstaten een beperkte exploitatie toelaten, die echter wel verenigbaar moet blijven met hun behoud in een gunstige staat van instandhouding. Het betreft hier soorten die soms als schadelijk aanzien worden of gegeerd zijn als voedselbron.

Code	Bijlagen			Nederlandse naam	Latijnse naam
	II	IV	V		
				ZOOGDIEREN	
				Vleermuizen	
1308	✓	✓		dwarsoor/mopsvleermuis	<i>Barbastella barbastellus</i>
1323	✓	✓		langoor/Bechsteins vleermuis	<i>Myotis bechsteinii</i>
1318	✓	✓		meervleermuis	<i>Myotis dasycneme</i>
1321	✓	✓		ingekorven vleermuis	<i>Myotis emarginatus</i>
1324	✓	✓		vale vleermuis	<i>Myotis myotis</i>
1304	✓	✓		grote hoefijzerneus	<i>Rhinolophus ferrum-equinum</i>
		✓		baardvleermuis	<i>Myotis mystacinus</i>
		✓		Brandt's vleermuis	<i>Myotis brandtii</i>
		✓		watervleermuis	<i>Myotis daubentonii</i>
		✓		franjestaat	<i>Myotis nattereri</i>
		✓		gewone grootoorvleermuis	<i>Plecotus auritus</i>
		✓		grijze grootoorvleermuis	<i>Plecotus austriacus</i>
		✓		dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>
		✓		ruige dwergvleermuis	<i>Pipistrellus nathusii</i>
		✓		laatvlieger	<i>Eptesicus serotinus</i>
		✓		tweekleurige vleermuis	<i>Vespertilio murinus</i>
		✓		rosse vleermuis	<i>Nyctalus noctula</i>
		✓		bosvleermuis	<i>Nyctalus leisleri</i>
				Knaagdieren	
		✓		hazelmuis	<i>Muscardinus avellanarius</i>
		✓		hamster	<i>Cricetus cricetus</i>
				Roofdieren	
1355	✓	✓		otter	<i>Lutra lutra</i>
			✓	boommarter	<i>Martes martes</i>
			✓	bunzing	<i>Mustela putorius</i>

Code	Bijlagen			Nederlandse naam	Latijnse naam
	II	IV	V		
				AMFIBIEËN	
1166	✓	✓		kamsalamander	<i>Triturus cristatus</i>
		✓		vroedmeesterpad	<i>Alytes obstetricans</i>
		✓		heikikker	<i>Rana arvalis</i>
		✓		knoflookpad	<i>Pelobates fuscus</i>
		✓		rugstreeppad	<i>Bufo calamita</i>
		✓		boomkikker	<i>Hyla arborea</i>
		✓		gladde slang	<i>Coronella austriaca</i>
			✓	groene kikker	<i>Rana esculenta</i>
			✓	bruine kikker	<i>Rana temporaria</i>
				VISSEN	
1099	✓		✓	rivierprik	<i>Lampetra fluviatilis</i>
1096	✓			beekprik	<i>Lampetra planeri</i>
1149	✓			kleine modderkruiper	<i>Cobitis taenia</i>
1145	✓			grote modderkruiper	<i>Misgurnus fossilis</i>
1134	✓			bittervoorn	<i>Rhodeus sericeus amarus</i>
1163	✓			rivierdonderpad	<i>Cottus gobio</i>
			✓	barbeel	<i>Barbus barbus</i>
			✓	fint	<i>Alosa fallax</i>

Code	Bijlagen			Nederlandse naam	Latijnse naam
	II	IV	V		
				INSECTEN	
1042	✓	✓		gevekte witsnuitlibel	<i>Leucorrhinia pectoralis</i>
1083	✓			vliegend hert	<i>Lucanus cervus</i>
				WEEKDIEREN	
1014	✓			nauwe korfslak	<i>Vertigo angustior</i>
1016	✓			zeggekorfslak	<i>Vertigo moulinsiana</i>
			✓	wijngaardslak	<i>Helix pomatia</i>
				PLANTEN	
1614	✓	✓		kruiwend moerasscherm	<i>Apium repens</i>
1903	✓	✓		groenknolorchis	<i>Liparis loeselii</i>
1831	✓	✓		drijvende waterweegbree	<i>Luronium natans</i>
1393	✓	✓		geel schorpioenmos	<i>Drepanocladus vernicosus</i>

Bijlage. Mogelijke financieringskanalen van de Europese Unie

"Natura 2000" behoeften	Mogelijke hulpmiddelen en financieringsbronnen van de EU
Bescherming van habitats en soorten, inclusief evaluatie van plannen en projecten om nadelige ontwikkelingen te voorkomen.	– er kunnen striktere controles in "Natura 2000"-gebieden worden voorzien bij het uitvoeren van de MER- Richtlijn. – het Europees Sociaal Fonds (ESF) kan worden gebruikt voor de opleiding van opzichters. Dit kan leiden tot een grotere waakzaamheid en het scheppen van jobs.
Onderzoek naar de verspreiding en beschermde status van habitats en soorten, interactie met bestaande en potentieel bruikbare bronnen en mogelijkheden voor het herstel van habitats.	– het Cohesiefonds (enkel voor Spanje, Portugal, Griekenland en Ierland) kan studies financieren – het FIOV (Visserijfonds) kan studies financieren – het LIFE-fonds kan gebruikt worden voor een inventarisatie van de habitats en soorten, maar geen basisonderzoek (bv. de studie naar de potenties voor een duurzame roerdomppopulatie – gekoppeld aan de ontwikkeling van rietkragen - in het kader van het Life-project in het Vijvercomplex van Midden-Limburg). – het EFRO (Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling) heeft het in kaart brengen van plaatselijke habitats (Griekenland) en een ecohydrologische studie in het Vijvercomplex van Midden-Limburg gefinancierd. – programma's voor landelijke ontwikkeling van het EOGFL (Landbouwfonds) hebben onderzoek naar bescherming (Spanje) gefinancierd.
Beheersplannen met duidelijke streefdoelen en technieken inzake bescherming, ontwikkeld in overleg met de beheerders en de gemeenschap.	– LIFE heeft pilootprojecten voor beheersplannen ter ontwikkeling van de voorgestelde gebieden (UK, Frankrijk) gefinancierd. – PESCA wordt gebruikt om mariene reservaten (Spanje) te plannen. – het Cohesiefonds kan hiervoor worden gebruikt. – het EFRO heeft bv. in Griekenland beheersplannen voor soorten gefinancierd. – de EOGFL-programma's hebben beheersplannen gefinancierd
Praktische maatregelen voor de bescherming en het herstel van habitats en soorten.	– LIFE-Nature dient voor zulke maatregelen (bv. het Franse roerdompproject 'Programme de restauration et de gestion des habitats du Butor étoilé en France') – het milieuprogramma van het Gemeenschappelijk Landbouw Beleid (GLB).

	– het GLB draagt bij tot bebossing en verbetering van bossen. – de EOGFL-programma's voor landelijke ontwikkeling.
Aanpassing van het gebruik van land en bronnen aan de behoeften voor bescherming van habitats en soorten, bijvoorbeeld door wettelijke beperkingen, aanmoedigingspremies, beheersafspraken en vergoedingen.	– het GLB-milieuprogramma voor landbouw – vergoedingen voor Minder Ontwikkelde Gebieden aangepast aan de omstandigheden van het milieu. – het GLB draagt bij tot bebossing en programma's ter verbetering van bossen in landelijke gebieden. – de milieuumstandigheden binden aan de GLB-subsidies.
Advies en opleiding voor land- en bosbouwers, vissers, jagers, enz.	– een GLB- opleiding voor landbouwers rond milieu – bosontwikkelingsprogramma's (Verordening 1610/91) – het FIOV- en PESCA-initiatief voor vissers. – het Europees Sociaal Fonds voor allerlei opleidingen en onderwijs.
Een goed geïnformeerde en welwillende gemeenschap, door informatieverspreiding en effectieve deelname van de gemeenschap.	– het EFRO en het Cohesiefonds voor de uitbouw van informatiecentra – het FIOV voorziet demonstratieprojecten en informatieverspreiding. – het ESF kan bijdragen tot een bewustzijnsverruiming met "Agenda 2000"
Strategische territoriale of ruimtelijke planning, die rekening houdt met "Natura 2000" en de soorten uit Bijlage IV.	– het EFRO heeft een dergelijke maatregel gefinancierd in Portugal. – het Cohesiefonds is hiervoor ideaal, vooral om transportnetwerken te plannen om op die manier schade aan het milieu te vermijden.
Promotie van duurzame ontwikkeling en tewerkstelling door geschikte vormen van land- en bosbouw, vissen, jagen, toerisme, enz.	– het GLB-milieuprogramma voor landbouw en bijstand voor het diversifiëren van landbouwactiviteiten, productaanduidingen, bosverbeteringen enz. – de EOGFL-programma's voor landelijke ontwikkeling – LEADER+ voor plaatselijke initiatieven voor landelijke ontwikkeling – het EFRO voor infrastructuur (bezoekerscentra, milieugevoelige transportsystemen, enz.) – de ESF voor vakopleidingen. – de FIOV voor duurzame bevissing, PESCA voor diversificatie. – het Cohesiefonds voor milieuinfastructuur, zoals afvalverwerking en recyclagefabrieken.
Monitoring van de beschermde status van habitats en soorten.	– Life werd gebruikt voor monitoring (Duitsland, UK, ...). – het FIOV kan worden gebruikt in mariene gebieden. – het Cohesiefonds kan eventueel worden gebruikt.

Bijlage

Publicaties, websites, adressen

Onderstaande lijst geeft een overzicht van gemakkelijk toegankelijke informatie. Waar mogelijk werd enkel het adres van de website vermeld. Het spreekt echter vanzelf dat de meeste documenten ook telefonisch of schriftelijk besteld kunnen worden op de betreffende adressen (zie achteraan de lijst).

■ Algemene informatie over Natura 2000

Natura 2000-website van de Europese Commissie: <http://europa.eu.int/comm/environment/nature/>

Natura 2000 – Het behoud van ons natuurlijk erfgoed. Europese Commissie, 16 p. 1998. <http://europa.eu.int/comm/environment/nature/brochure-nl.pdf>

Nieuwsbrief Natura 2000 (beschikbaar in o.m. het Engels en het Frans) <http://europa.eu.int/comm/environment/nature/barometer/barometernb.htm>

Teksten en bijlagen van de *Vogelrichtlijn* en de *Habitatrichtlijn*: <http://europa.eu.int/comm/environment/nature/legis.htm>

Beheer van « Natura 2000 »-gebieden – De bepalingen van artikel 6 van de Habitatrichtlijn (Richtlijn 92/43/EEG). Europese Commissie – DG Milieu. April 2000. http://europa.eu.int/comm/environment/nature/art6_nl.pdf

■ De toepassing van de Habitatrichtlijn

Natura 2000 Barometer : <http://europa.eu.int/comm/environment/nature/barometer/barometernb.htm>

Een overzicht van de goedgekeurde *Life-projecten*: <http://europa.eu.int/comm/life/nature/databas.htm>

Natura 2000 – Kansen en hindernissen, WWF-Belgium, 1999 (vertaling van “Natura 2000 – Opportunities and obstacles”, Guy Beaufoy).

The European Natura 2000 Shadow List. WWF European Policy Office, June 2000. <http://www.panda.org/resources/programmes/epo/publications/sspub.cfm>

A race to protect Europe's Natural Heritage – European snapshot report on the status of implementation of the Habitats Directive. WWF European Policy Office, June 2001, 38 p. + 14 national scorecards. http://www.panda.org/resources/programmes/epo/attachments/race_protect.pdf http://www.panda.org/resources/programmes/epo/attachments/belgium_score.pdf

■ Natura 2000 in Vlaanderen

Natura 2000-sectie van de website van Afdeling Natuur (onder wetgeving): <http://www.mina.vlaanderen.be/wiedoet-wat/aminat/taken/natuur/index.htm>

CD-ROM Habitat- en Vogelrichtlijngebieden, opgemaakt door Afdeling Natuur i.s.m. OC GIS Vlaanderen – 2001. CD-ROM aan te vragen bij OC Gis Vlaanderen, tel. 02/543.72.00.

De kaarten kunnen ook geconsulteerd worden op www.instnat.be, op de website van Afdeling Natuur en op <http://www.gisvlaanderen.be/geo-vlaanderen/natura2000/>

Projectontwikkeling versus natuurbehoud, nota van Afdeling Natuur, 1999.

Voorstellen voor een betere invulling van de Europese Natuurrichtlijnen. Snelschrift 2000/1. Natuurreservaten vzw., April 2000.

Natuurrapporten 1999 en 2001 – Toestand van de natuur in Vlaanderen : cijfers voor het beleid. Instituut voor Natuurbehoud, 1999 en 2001. Ook consulteerbaar op www.instnat.be.

De implementatie van de EU-Habitatrichtlijn – De situatie in Vlaanderen. WWF-Belgium, Juni 2001.

20 jaar Vogelrichtlijn van de Europese Unie – Vlaanderen als belangrijke schakel in het Europees netwerk van beschermde gebieden. Een uitgave van Afdeling Natuur en van Natuurreservaten vzw, 1999. Herduk 2002. Aan te vragen bij Afdeling Natuur.

Poster “*Natura 2000 in Vlaanderen – een schakel in een Europees netwerk*” met alle Natura 2000-gebieden. Afdeling Natuur, 2002.

Natura 2000 – Promotie van de voordelen: een socio-economische evaluatie. Case study in het Vijvercomplex van Midden-Limburg. WWF i.s.n. WES, 2002.

Nuttige adressen

Ministerie van de Vlaamse
Gemeenschap – Afdeling
Natuur
Koning Albert II laan 20
1000 Brussel
Tel. 02/553.76.83
Fax: 02/553.76.85
natuur@lin.vlaanderen.be
www.mina.vlaanderen.be

Natuurpunt Vlaanderen
Kardinaal Mercierplein 1
Postbus 334
2800 Mechelen
Tel: 015/29.72.20
Fax: 015/42.49.21
info@natuurpunt.be
www.natuurpunt.be

WWF
Emile Jacqmainlaan 90
1000 Brussel
Tel. : 02/340.09.99
Fax : 02/340.09.33
info@wwf.be
www.wwf.be

Europese documentatie-
centra
De lijst van centra is te
consulteren op de website:
[http://europa.eu.int/comm/
relays/ipe/index_nl.htm](http://europa.eu.int/comm/relays/ipe/index_nl.htm)

Instituut voor Natuurbehoud
Kliniekstraat 25
1070 Brussel
tel.: 02/558.18.11
fax: 02/558.18.05
info@instnat.be
www.instnat.be

Deze brochure is een uitgave van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap – Afdeling Natuur in samenwerking met WWF en Natuurpunt. Ze werd gerealiseerd in het kader van een sensibilisatiecampagne rond Natura 2000. November 2002.

Auteur:

Luc Dries (WWF)

Leescomité:

David Beyen, Franka Bytebier en Ingrid Adams (WWF), Patrick Boes, Peter Symens, Wim Vandenbossche en Steven Vanholme (Natuurpunt vzw), Mathilde Bartels, Delphine De Hemptinne, Walter Galle, Els Martens, Else De Schrijver, Jeroen Panis, Koen De Smet (Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap – Afdeling Natuur), Kris Decler (Instituut voor Natuurbehoud)

Foto's:

Johan De Meester (covers, 1, 2-3, 5 links + midden, 6, 8, 10, 11, 18, 25, 26 beide, 32, 36)
Marc Devos (19, 20, 31, 33, 34)
Foto Coolen & Deleuil (29)
Foto Natura/D. Ellinger (24)
Chris Onkelinx (38 boomkikker)
Regionaal Landschap kempen en Maasland (28)
Wildlife Pictures/ G. Michel (5 rechts), R. Bender (7), F. Bouvé (38 slak), R. Henno (14 links), D. Hubaut (27, 42, 43), Ribette (14 rechts), H. Willocx (12,22), S. Stammers (37), B. Odeur (38 rechts)
Patrick Van Hopplinus (1 inzet)
Tom Vershraegen (23)
WWF-Griekenland (17)

Vormgeving:

Safran.be, Brussel

Druk:

Claes Printing, Brussel

V.U.:

Jean-Pierre Heirman
Directeur-generaal AMINAL
Koning Albert II laan 20 bus 8
1000 Brussel

Wettelijk depot:

D/2002/3241/171

Deze brochure werd gedrukt op niet chloorgebleekt kringlooppapier (100% postconsumptie) dat geen optische witmakers bevat. De gebruikte drukinkten zijn op basis van plantaardige en aroma-vrije minerale oliën en bevatten geen zware metalen.

Een uitgave van:

Ministerie van de Vlaamse
Gemeenschap – Afdeling
Natuur
Koning Albert II laan 20
1000 Brussel
Tel. 02/553.76.83
Fax: 02/553.76.85
natuur@lin.vlaanderen.be
www.mina.vlaanderen.be

In samenwerking met:

Natuurpunt Vlaanderen
Kardinaal Mercierplein 1
Postbus 334
2800 Mechelen
Tel: 015/29.72.20
Fax: 015/42.49.21
info@natuurpunt.be
www.natuurpunt.be

WWF
Emile Jacqmainlaan 90
1000 Brussel
Tel. : 02/340.09.99
Fax : 02/340.09.33
info@wwf.be
www.wwf.be